

მეფე

1888-1888

«მეფე» გამოდის თვეში ორჯერ, ყოველი თვის თხუთმეტს და ოც-და-ათ რიცხვებში. ჯა—

ყოვლად საგალობლო იმერეთის ეპისკოპოსი
გაბრიელი.*)

მღვდელთა მოგზაურობის დროს არ უყვარს
ზოგიერთებით დიდის ამბით და ამალით სარული:
ეტლისმაგიერ ჩვენ ვხედავთ ჯორსა, ანუ ცხენსა, ამალის
ნაცელად მოსამსახურეს და მეჯინბეს; შოვლად სა-

შოვლად სამღვდლო
ზაბრიელი ყოველ წლო-
ბით ჩამოივლის ხოლმე
თავის ეპარქიის უმეტეს
ნაწილს, როდესაც მო-
უზღდება ხოლმე 1500
გერსამლის ცხენით გაე-
ლა წელიწადში; ათეა-
ლიერებს ეკლესიება და
ყოველგან, თითოეულ
სამრევლოში, მრევლს
აძლევს სწავლა დარიგე-
ბას სარწმუნოებაზე და
წარმოსთქვას დღეში სამს
ანუ ოთხს დეთის-მხატ-
რების გარეშე სიტყვა-
მოდღერებას, სამწყობოს
სულიერ საქაროებათა
დაგეაო შედგენილთ,
რომელთაც ხალხი გო-
ნებით და ზნეობრივ,
რასაკვირველია, წინ წას-
წიეს. ის აგრეთვე ნახუ-
ლობს ყველა-მღვდლებს
ოჯახობათა, აძლევს მათ
ლოცვა-კურთხევას და
ბავშვებს, განსაკუთრე-
ბით, რომელთაც ლო-
ცეები იციან, ურიგება
ჯერებს. შოვლად სა-

იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი.

მღვდლო არ ერიდებო
არც სიცხეს და არც სი-
ცივეს. საქირო არ არის
მისთვის არც კათედრა,
არც წიწები, არც ქა-
ლადი და არც კალამი;
სრულიად მოუშაღებ-
ლად ყოველ თვის და
ყოველგან წარმოსთქვამს
ის სწავლა-მოდღერებას,
რომლითაც მკაცრად
ამხილებს მსმენელების
ცრუ მორწმუნებათა და
ბრწიერებათა და უნერ-
გავს მათ გულში ხალხ-
თო სჯულს და სწავლას,
მადაგების დროს ყოველად
სამღვდლო კათედრის
მაგიერ დგას მალა-
აღვრულზე ანუ ქვაზე და
ან ჯირკვზე. შოვლად
სამღვდლო მადლიანი
ფეხი ხედა აგრეთვე შო-
რეულს, მივირდინოს და
მიუდგომელს სენანთსაც,
სადაც ჯერ არც ერთ
მღვდელ-მთავარს ფეხი არ
შეეცდა ამ მიგრუბულ
ქვეყანაში ფეხების სრუ-
ლიად უმეტიანლობისა
გამო. ხშირად ჯორის
კულზე ხელ-მოკიდებული

*) ის. «მეფე»-ს № 12.

და თითქმის ფართზე თაღიოდა ყოვლად სამღვდელთ სენათის მთების ცრახო და კლდოვან ბლოკებზე. აქ ნახევრობათ ველურ სენებში, რომელთაც მართლმადიდებელი ეკლესიის ყველა წესები და ჩვეულება ნი, თითქმის, მთლად დაიწყობოდათ, ზოგჯერ ყოვლად სამღვდელთ სიკვდილისაც კი უნდა შინებოდა; მაგრამ ის უშიშრად უქადაგებდა მათ, რათა ხელახლა მიეყოთ ხელი მართლმადიდებელი სარწმუნოების მოთხოვნრიღებთა აღსრულებისათვის და თავის ძლიერი სიტყვით კიდევაც მოიყვანა ეს სისრულეში და ამასთანავე შეასუსტა მათში მრავალი ბაწიერებანი და ამაოდ-მორწმუნეობანი.

მაგრამ ყოვლად სამღვდელთ შრომა კიდევ უფრო გაორკვედა იქერეთის ეპარქიასთან ატხაზეთის შემოაოთების შემდეგ, რომელიც მოხდა 1869 წელში ქავკასიაში ნამეტნიკად ყოფილის დიდის მთაფრის მიხეილ ნიკოლოზის ძის აზრისა მეტო, და სამეფოელოს ეპარქიის შემოეროებისა 1873 წ. ატხაზეთს და სამეფოელოს ეპარქიებში ყოვლად სამღვდელთ ბაბრიელმა გასწია ისეთივე შრომა, როგორც პირველად იქერეთის ეპარქიაში, მაგრამ სამეფოელოს ეპარქია უფრო დაცემული იყო, ვინემ იქერეთისა; მეორედ ყოვლად სამღვდელთ თითქმის ყოველ წლოებით თითო თვეს ანდომებდა ატხაზეთის სოფლების ჩამოვლას, სადაც ქადაგების დროს სჭირდებოდა მთაგმნელი. მაგრამ ყოვლად სამღვდელთ სძლია ყველა ამ დაბრკოლებათ და ლეთის შემწეებით 18 ათასი ატხაზა მოაქცია მართლმადიდებლობაზე. შოვლად სამღვდელთ ყოველგან სასულიერო ქადაგებასთან მჭევრ-მეტყველად უქადაგებდა მორწმუნეთა ჰუმანურ კაცობრიული უოთიერთობის ვალდებულებასა, ერთი სიტყვით, იგი ვამოდიოდა არა თუ ისე, როგორც ქადაგებელი სიტყვისა ლეთისა, არაქედ ისე, როგორც მისიონერი განათლებისა, მოღვაწე მოქალაქობრიობისა.

ლეთის მსახურებას ყოვლად სამღვდელთ აღსრულებს მეტის მეტი კრძალულებით. თითქმის ყოველ წირვის შემდეგ ის ამბობს სიტყვა-მოძღვრებათ, რომელთაგან შესდგა ორი დიდი ტომი და რომელნიც აგერ მესამეჯერ დაიბეჭდენ; ეს მოძღვრებანი თბილისის და მუთაისის სამღვდელთა კრებისაგან იქმნა მიღებული ეკლესიებში ბენდერ-დღეებში საკითხავად.

შოვლად სამღვდელთ ბაბრიელის დაუღალაფე შრომის ნაყოფს ყველა ჩვენგანი თვალთა ხედავს: მათი მეუფების მეცადინეობით და განკარგულებით იმერეთის ეპარქიაში აშენდა რამდენიმე ასი ახალი, შესაფერი, ქვის და ხის ეკლესიები, რასაც დიდი შემწეობა აღმოუჩინა უკანასკნელ წლებში დასავლეთის საქართველს მკვიდრთა ნივთიერის მხრით კეთილ-დღე-

ობამ, რომელიც გამოიწვია გლეხების განთავსულებამ. სამღვდელთა და ეკლესიებთა ყოვლად სამღვდელთ მოიყვანა წესიერებაში, თანახმად უწმიდესი სინოდისაგან დამტკიცებულის შტატებისა; უადგილო და შტატ გარეთ დარჩენილ მღვდლებს მისცა შტატის ეკლესიები; უსწავლილი და გაუნათლებელი მღვდლების მაგიერ, ყოვლად სამღვდელთ გაგზავნა სამრევლოებში 40 მღვდელი, რომელთაც სასულიერო ცემინარის კურსი აქვსთ დამთავრებული, და დღესაც მათი მეუფება ცდილობს, რომ უფრო განათლებული მღვდლები ჰყავდეს სამრევლოებში. ყოვლად სამღვდელთ ბაბრიელის მეცადინეობით აღშენდა მუთაისში: მშენიერი საკათედრო ტაძარი, და მშენიერი შენობა სასულიერო სასწავლებლისათვის; გახსნა ასამდე საეკლესიო-სამრევლო სკოლები იქერეთის ეპარქიის სხვა და სხვა სოფლებში; ყოვლად სამღვდელთ სასულიერო წოდებას ობოლთა და ქერიეთათვის დაარსა სამზრუნველო; მათი მეუფების მეცადინეობით აღდგენილ იქმნა მართალი საეკლესიო გაღობა, რომლის მრავალი საგალობელი გადაღებულ იქმნენ ნოტებზე. მისი მეუფების მეცადინეობით იმერეთის ეპარქიის სამღვდელთების ნივთიერი მდგომარეობა თანდათან უცეთესდება ხაზინიდან შემწეობის დანიშნით. შოვლად სამღვდელთ საკუთარის ხარჯით მის სამშობლო სოფელს ბახვიში აღმენებულ იქმნა მშენიერი ეკლესია და ამ ეკლესიის მახლობლად ორ-კლასიანი სკოლა, რომელსაც ნივთიერად ინახავს მათი მეუფება. შოვლად სამღვდელთ ბაბრიელი კაცის ღონეს გადამეტებულად მეცადინობდა მუთაისში სასულიერო ცემინარის დაფუძნებას; მან მოსთხოვა სამღვდელთებს მოწყალეობასავით 300 ათასი მანეთი ამ საქმისათვის; ეგონა, რომ დანარჩენს საჭირო ფულს მისცემდა უწმ. სინოდი, მაგრამ უწმიდესმა სინოდმა, საშუალებათა უმეტარეობისა გამო, შემწეობა ვერ მისცა ყოვლად სამღვდელთს, რისა გამო მათი მეუფების განზრახვა ჩაიშალა. მათი მეუფების შემწეობით მუთაისის წმიდა ბიორგის ეკლესიასთან დაარსებულ იქმნა საეკლესიო-სამრევლო სკოლა, რომლის მასწავლებელს მათი მეუფება თავის საკუთარ საშუალებათაგან წელიწადში აძლევს ჯამაგირად 200 მანეთს.

ამ სახით, ყოვლად სამღვდელთ ბაბრიელმა თავისი დაუღალაფე მოქმედების, სიმართლის და ჭეშმარიტების გზაზე მოუცილებელი სეღისა, პირუთნეველს და მტკიცე მოპყრობის ადამიანთან და დროს-

თან და განუწყვეტელი თვისი ენერგიული მოღვაწეობის წყალობით შესძლო დასავლეთ საქართველოს ეპარქიების ჯეროვან წესზე დაყენება და ამ ეპარქიებში ბევრი რამ დააყენა შესაფერ სიმაღლეზე. იმერეთის სამღვდელთაგან, რომელთაც ძვირად აფასებდნენ ყოველად სამღვდელთა ბაბრიელის მოღვაწეობათა, 1834 წელს ში განიზრახა ყოველად სამღვდელთა 25 წლის ვაჟს კოპოობაში სამსახურის დღესასწაულობა; მაგრამ მათმა მეუფებმა არ ისურვეს ამისთანა პატივისცემა.

აგერ ორი წელიწადი იქნება, რაც სამეგრელოში ბერია და აფხაზეთი ჩამოაშორეს იმერეთის ეპარქიას, ხალციხის მეუფემა უწინდებური მხნეობით და დაუღალავი ენერგიით შრომობს მისი საყვარელი სამწყაოს სასარგებლოდ. მათველები დიდებულად აფასებენ ყოველად სამღვდელთა ბაბრიელის მოღვაწეობას და იგინი დიდის ხარულით აღბეჭდენ თავანთი ისტორიის ფურცლებზე თავიანთი საყვარელი და დიდ პატივცემული მწყემსთა მთავრის მოღვაწეობას.

მღვდლის სამსახურისადმი მოწოდებაჲ.

(დასასრული *).

ჭეშმარიტი შინაგანი მოწოდება ჩნდება კაცში, როცა თვით ღმერთი იჩივებს ამ კაცს მღვდლის სამსახურისათვის, მაგრამ როგორ უნდა შეეცადოს, როგორ უნდა დაერწმუნდეთ, რომ მღვდლობის მოსურნე ნამდვილად ღვთისაგან არის მოწოდებული ამ სამსახურისადმი? როგორ უნდა შეეცადოს ეს, განსაკუთრებით ყმაწვილობაში, როდესაც კაცის წადილი და რწმენანი ჯერ კიდევ არ არიან განმტკიცებულნი და ხშირად იცვლებიან? მინ გაბედავს იმის თქმას, რომ იგი ჭეშმარიტად მოწოდებული არის ღვთისაგან, როდესაც თვით ისეთი დიდნი მასწავლებელნი და მნათობნი ეკლესიისა როგორებიც იყვნენ წმ. ბრიგორი ღვთის-მეტყველი, ღირს. მთრემ სირი. ნი, წმ. იოანე ოქროპირი, წმ. ბრიგორი ნეოკესარიელი სასწაულთ-მომქმედი, წმ. ამბროსი მკდოლანსკი, ნეტარი აფგუსტინი და მრავალნი სხვანი, ეკვობდნენ თავიანთ მოწოდებაზე და უარს ამბობდნენ

მღვდლობაზე? როგორ უნდა მოვიქცეთ, როდესაც არა გვაქვს ცხადი და უტყუარი ნიშნები ღვთისაგან მოწოდებისა? ღიალ, ცხადი მოწოდება, რომლის ნამდვილად გარკვევა შეიძლება, ენიჭება კაცს ღვთისგან ძალიან იშვიათად. მაშ რა ვქნათ? როგორ უნდა მოიქცეს მღვდლობის მოსურნე, რომ გადაწყვიტოს ეს უმთავრესი და არსებითი კითხვა: მოწოდებული არის იგი ამ სამსახურისათვის, თუ არა?

მღვდლობის მოსურნელის რა ნიშნებზე და თვისებებზე უნდა დაამყაროს სასულიერო მთავრობამ თავის გადაწყვეტილება. რათა წარმოსთქვას დიდებული სიტყვა: დაწესა ასა? შეკლა ამ კითხვებზე დახლოებით ჯეროვანი პასუხი, მიცემა შეუძლია მღვდლობის მოსურნე პირს, თუ კი იგი ბეჯითად დაუყვირდება თავის-თავს და თავის სულიერ ზნეობით მდგომარეობას. შექველია, რომ მხოლოდ იმ მღვდელს შეუძლია ნამდვილად და ღირსეულად აღასრულოს თავის სამსახურის უმაღლესი და წმიდა მოვალეობანი, რომლის სულიერ-ზნეობითი თვისებანი ეთანხმებიან და შეეფერებიან მღვდლის სამსახურის მოთხოვნილებათა. მაშასადამე მღვდლობის მოსურნე პირში უნდა იხატებოდეს ეს სულიერ-ზნეობითი თვისებანი; და ეს კეთილი და წმიდა სულიერ-ზნეობითი თვისებანი ცხადი ნიშნებია ღვთისაგან მოწოდებისა.

მღვდლობის მოსურნე პირის კეთილ სულიერ-ზნეობით თვისებათა შეტყობა, რაიცა ცხად ყოფენ მღვდლის სამსახურისადმი მოწოდებას, შეიძლება:

1) აღზრდიდან, რომელიც ერთი უმთავრესი საშუალება არის კეთილ სულიერ-ზნეობით თვისებათა გახსნისა და განვითარებისა. ძაგე აღზრდა ყმაწვილის გულში ნერვავს: ღვთის შიშს, ღვთის სიყვარულს და პატივის ტემას; კეთილი აღზრდა ნერვავს ყმაწვილის გულში კრძალულობას, ღვთის მახსურებასა და მოყვრისადმი სიყვარულს; კეთილ აღზრდა ბადავს კაცს სულში ყოველივე კეთილისადმი მისწრაფებას და ღირს ჰყოფს კაცს, რათა მან ღირსეულად მიიღოს ღვთის მოწოდება. თუ რა მნიშვნელობა აქვს კეთილ აღზრდას, ამის საუცხოვეო მაგალითს წარმოგვიდგენს წმ. მასილი დიდის მშობლების ოჯახი, რომლის თვითიველი წვერი განიჩივლა თავისი წმიდა ცხოვრებით და ყველანი ჩაირიცხნენ წმიდანების რიცხვში.—ამ წმიდა ოჯახის ყველა ვაჟი-შვილები ეკუთვნენ მღვდლობას და შეიქმნენ ეკლესიის ისეთ მნათობებათ, როგორებიც იყვნენ წმ.

*) ის. „მწვემისა“ № 13 1888 წ.

მასლო დღა, ბრავო რი ნასკი და პეტრე სკეპტივი
 ლა.—მათა დამ, მარანემ პარველმა დაახსა ბეი-
 მონაზონთა საზავადო საცხოვრებელი სხელი და
 თვით ქანჭულად გაატარა ცხოვრება ლეთა მან-
 ხურებაში. ის სწორეთ ეს არის მარჯა, რა დღეს
 ჩვენში უმეტესად მღვდლას შეიღება, რომელიც
 კი აღზრდილი არიან ნამდვილ ქრისტიანულად
 ხალხით იღებენ თავის-თავზე მღვდელობის სა-
 სახურს. ცუდი აღზრდა კი ახნელებს ქვემოთქულის
 შენებებს და ხშივს კაცში გრძობას ლეთა მარ-
 დებას მღვდლისას.

2) ძარვი სულიერ-ზნეობითი თვისებანი მღვდელ-
 ბის მოსურნე პირისა შეიყვება აკრეთე მასი წიხდა
 ცხოვრებადამ და ლეთას მოყვარებადამ, და იქა-
 ვან, თუ რამდენად უყვარს მას ეკლესია, ლეთას
 სამახური, ლოცვა და როგორ კმაღელუხით უ-
 ქერს იგი მღვდელობას.

3) თუ რომელიმე პირი ცდილობს ლეთას ნე-
 ბის გერეკადა აღსრულებას, რითაც მტყაცდება მასი
 სიყვარული ლეთასადმი, აკრეთე უყვარს მას მრ-
 უსანი და ზიზღით არ უცქერს იმას, რომელიც
 მასზე განათლებათ და სხვა რამე მხრით ძირს სდ-
 ნან და რომელიც იქნა ძირსტე უშუაღეს თათის
 მტრე მათა, ყოველივე ეს ცხადად ახურეკებს ამ
 პირს სულიერ-ზნეობით თვისებათა.

4) დამკვარი და მტყაცე ხანათა, რომელსაც
 მოწმობს მუდმივი და სინამდვილათ აღსრულება ეკლეს-
 სიასა და მთავრობის ყოველივე წიკებისა და მოწი-
 რილობათა.

5) და ბოლოს, როცა კაცს ნამდვილად სურს
 გუერთობს მღვდლად; როცა მას ცხადად და გარკვე-
 ვით აქვს წარმოდგენილი მღვდელობის სამახური და
 დარწმუნებული არის, რომ იგი სულიათ და გულიათ
 ფსახურება ლპერთასა და მარყვასთა და მტყაცედ და-
 ღვება იქნა ძირსტეს მკნებას.

ბი თვისებანი, რომელიც შეიღებენ ამ სუ-
 ლიერ-ზნეობით მღვდმარეობას სულიასას, და რომე-
 ლიც, სახელდობრ, ითხოვება მღვდელობის აღსრულებ-
 ბის დროს. თუ ეს თვისებანი მოიპოვებიან მღვდელობ-
 ბის მოსურნე პირში, მაშინ შეგვიძლია ვთქვათ,
 რომ ამისთანა პირი ქვემოთადად მარეოდებულ არს
 ლეთისაგან. სწორედ ამ თვისებებზე უნდა მიაქციონ
 ყურადღება როგორც მღვდელობის მსურველთა, ისე
 სასულიერო მთავრობამ, რათა ძირსტეს სულიერ
 სამწყსოსა მანა დაყენონ ლარსეულნი მწყემსნი.—

პრველი ადგილი უნდა ეცავას ამ თვისებათ,
 ხალხ მღვდელობის მოსურნეობითა უმაღლეს სწავ-
 ლა განათლებას, დაღ ნიჭა და ცოდნას კი—მეორე
 ადგილი.

მერე იმას ვიტყვით, რომ ჩვენ გან ნაჩვენებნი ყოველ-
 სულიერი თვისებანი უტყუარი და ნამდვილი ნიშ-
 ნება მღვდელობის სამახურისადმი მოწოდებისა. საზო-
 ვადოდ, კაცი ხშირად იცულის ხოლმე მიმართულებას
 და ხსიათს და ასეთი ცუდილება, რასაკვირველია,
 უმეტესად ხშირია ხოლმე ახალგაზდობაში. სხვა-და-
 სხვა შემთხვევას, სხვა-და-სხვა აზრთა ზედ-გავლენას
 და საზოგადოებას, რომელშიაც კაცი სცხოვრებს და
 მოქედებს, შეუძლიათ შეაცვლევიონ მას მიმართუ-
 ლება, შეუძლიათ გარყენან კაცი და აღმოუჩინან
 იმისი გულიდან ის კეთილი თესლია, რომელიც და-
 ნერგული იყო მის სულში და გულში. მაგრამ, რაც
 უნდა იყოს, ჩვენ გან ნაჩვენები სულიერ-ზნეობითი
 თვისებანი მანც ცხადი დამამტკიცებელი არიან
 მღვდელობას სამახურისადმი მოწოდებისა.

ამის შემდეგ რაღა საჭიროა აღენიშნათ, რომ
 ის კაცი, რომელიც არ არის აღესილი ზემო აღნი-
 შნული თვისებებით, არამედ მიმდევარია სხვა-და-სხვა
 ბიწიერებათა, სოულებით ღირსი არ არის მღვდელობ-
 ბის სამახურისა! ისეთი კაცი, რომელსაც ეზარება
 ეკლესიის მართ-ზნეობათა აღსრულება, ლეთის
 მახურება და ლოცვა, კაცი, რომელიც უმეტესად
 გართულია სხვა-და-სხვა დროების გატარებით, უყ-
 ვარს გარყენილება და იჩენს უხასიათობას, რასაკვირ-
 ველია, არ ვარგა მღვდელობის სამახურისათვის.
 მინც კი თავის-თავში გრძობს ასეთ ნაკლულეგან-
 ბათა და ბიწიერებათა, მან უარი უნდა განაცხადოს
 მღვდელობის სამახურის მიღებაზე და ეცადოს, რომ
 ეს აზრა არც კი გაიტაროს თავში, რადგან ასეთი
 მწყემსი თავის ცხოვრებას გაიმწარებს და ძირსტეს
 ყანაში დანერგავს ბიწიერებას და შეიქნება არა
 მწყემსი, არამედ მკელი ძირსტეს სამწყსოსა ში-
 ნა და დანიახურებს ლეთის მართლ-მსაჯულებისაგან
 საუკუნო დასჯას.

ბევრ აღენიშნათ აგრეთვე იმ გარემოებასაც,
 რომ მღვდელობის სამახურისადმი მოწოდების და-
 მბარკოლებელ მარეხად შეიძლება ჩავთვალოთ სხეულის
 ზოგიერთი ნაკლულეგანებანი. ძველს აღთქმაში პრო-
 ნის შთამომავლობიდან, რომელიც საზოგადოდ მო-
 წოდებულნი იყენენ მღვდელობის სამახურისადმი, ლეთის
 ბრძანებით, არ შეეძლოთ მღვდელობა მათ, რომელ-

თაც სხეულის რაიმე ნაკლებეანება ჰქონდათ და ლევიტელთა წიგნში (12, 17—26) ეს ნაკლებეანებანი დაწვრილებით არიან ჩამოთვლილნი. ახალი აღთქმა კი სხეულის ნაკლებეანებათა დიდ და დამბრკოლებელ მიზეზად არა სთვლის, რასაც ამტკიცებენ მოცუქულთა კანონები (77 მუხლი); ამ კანონებში მღვდლობის დამბრკოლებელ მიზეზებად ითვლებიან არა სხეულის ნაკლებეანებანი, არამედ სულისა. მაგრამ რაც უნდა იყოს, სხეულის ნაკლებეანებანი, ანუ დასახჩარება, რომელთაც შეუძლიათ დაბრკოლონ მღვდელი თავის მოვალეობის კანონიერად აღსრულების დროს, რასაც კვირველია, შეადგენენ დამბრკოლებელ მიზეზთა. მაგალითად, ეკლესია, სხვათა შორის, არ აძლევს ნებას ხელი დასხან მღვდლად: ბრძებს, ყრუებს, მუნჯებს, ანუ რომელიც ძალიან ენა ბრუნვილი არაა და რომელთაც მარჯვენა ხელი აქვს დაშეშებული, ანუ ამხელზე აკლიათ ერთი რომელიმე თითი და რომელთაც ბნელა სჭარათ.

რა დასკვნა უნდა გამოავყვანოთ ყოველივე ზემო ნათქვამისაგან? მივეცი თუ არა ჩვენ პასუხი ზემოთ აღნიშნულ კითხვებზე? ჩვენ მიუხედავად, რომ არიან ისეთი პირობანი, რომელნიც ითხოვებიან სამღვდლო პირისაგან და ამ პირობათაგან პარველია ლეთის მოწოდება. ჩვენ აღნიშნეთ, რომ ამასთანავე მოწოდება არსებობს და იგი საჭიროც არის, და რომ მოწოდება საჭირო არის, ამას ამტკიცებს როგორც ლეთის წერილის სიტყვა, ისე თვით მღვდლობის სამახტურის მოთხოვნილება. მღვდლობისადმი მოწოდების უტყუარ ნიშნად ჩვენ მივალთ: კეთილი სულიერ-ზნეობით მღვდლმარება სულისა, რომელთაც ეთანხმება და შეჰყვოს მღვდლობის სამახტურის უმაღლეს მოთხოვნილებათა, და მასთან უჩვენეთ ის ნიშნები; რომლებითაც შეგვიძლია შევარჯიშოთ სულიერ-ზნეობით თვისებათა არსებობა კაცში, ვუძენეთ აგრეთვე ის ნაკლებეანებანიც, რომელნიც მოწმობენ, რომ ზემოდ აღნიშნული სულიერ-ზნეობითი თვისებანი არ არსებობენ სამღვდლო პირში და მასთანამეტიც არ არის მოწოდებული ლეთისაგან მღვდლობის სამახტურისადმი და ბოლოს ვისურვებ გულთ, რათა თვითველმა მათგანმა, რომელთაც მღვდლობა სურსთ; გამოსცადოს, სიტყვისამებრ მოციქულისა: *რა იგი აჩს ნება ღვთისა, კეთილი, სათნო და სწული (რომელი- 12, 2), შინახოს თავის-თავში ყველა ეს ნიშნები, განავითაროს და განამტკიცოს იგი და შემდეგ შეიქმნეს კეთილი მწყემსი იესო მონატეს მეტყველ სამწყსლათვის.*

რუსთა ნათლის-ღებიდან 900 წ. დღესასწაულის დღესასწაულობა მ. კიევი.

რუსების ნათლის-ღების 900 წ. დღესასწაულობა მიეცემა ვაგარძელა შვიდ დღეს. ჩვენ, როგორც დეპუტატი, დავესწართ ამ დღესასწაულზე 13 ივლისიდან. ამ დღეობას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც რუსებისათვის, ისე სხვა ქრისტიანე ხალხთათვის და ამიტომ ამ დღესასწაულობის ვრცელი აღწერა საინტერესო უნდა იყოს ჩვენი მკითხველებისათვის. 13 ივლისი ძაღვმა იღვასასწაულა ბოდდან ხმელნიცის ძეგლს აგება.

14 ივლისს მივეს სასულიერო აკადემიის შესაკრებელ დარბაზში იყო აქტი, რომელზედაც ესწრენ მართლ-მადიდებელნი მღვდლობითაგანები: მაღალ ყოვლად უსამღვდლოესი მიტრანოლიტი მივესა და ბალიციისა პლატონი, სერბიის მიტრანოლიტი მიხაილი, ჩერნოგორიის მიტრანოლიტი მიტროფანე; წარმომადგენელნი საქართველოს საეპისკოპოსოსა, მთავარ-ეპისკოპოსი მიწინევისა სერგი, მთავარ-ეპისკოპოსი რიანანისა თეოკტისტი, ეპისკოპოსი ნიქინი-ნოვგოროდისა მოდესტი, ეპისკოპოსი ღმიტროვსკისა, ვიკარი მოსკოვის მიტრანოლიტისა მისაილი, ლადოჟს ეპისკოპოსი, ვიკარი პეტერბურგის მიტრანოლიტისა მიტროფანე, მივეს მიტრანოლიტს ვიკარი ეპისკოპოსი მანვესკისა სილვესტრი, ჩერნიინის ეპისკოპოსი იერონიმე და ეპისკოპოსი შმანისა ირინეი, ნოვგოროდ-სევერის ეპისკოპოსი ვიკარი ჩერნიგოვის ეპარქიისა ათანასე, წარმომადგენელი იერუსალიმის პატრიარქისა ბერძენთ საკონსულთა ეკლესიის წინამძღვარი პეტერბურგში არქიმანდრიტი არსენი, მღებ-პროკურორი უწმიდესი სინოდისა, მ. პ. პობედნოვსკევი, უ. ადგილობრითა უმფროსი, ს. გრაფი ი. პ. იგნატიევი, უწმიდესი სინოდის მღებ-პროკურორის კანცელარის მმართველი მ. პ. საბლერი, დეპუტაციები რუსეთის სხვა-და-სხვა ქალაქებისა და საზოგადოებათაგან, სლავიანების ქვეყნებადან მოსულნი სტუმრები და წარმომადგენელი ქ. მივესის სხვა-და-სხვა ადგილობრით დადგენილობათა და უწყებათგან.

აქტი დაიწყო წმიდა მლადიმირის საღვდლო ტროპარის გალობით: გამგავსე ვაჭაჩს, კეთილი მძიგის მაძიქველს. შემდეგ სასულიერო აკადემიის პროფესორმა ი. ი. ბალიშევსკიმ წაიკითხა შესება საღ-

საკრებელ დარბაზში იყო აქტი, რომელზედაც ესწრენ მართლ-მადიდებელნი მღვდლობითაგანები: მაღალ ყოვლად უსამღვდლოესი მიტრანოლიტი მივესა და ბალიციისა პლატონი, სერბიის მიტრანოლიტი მიხაილი, ჩერნოგორიის მიტრანოლიტი მიტროფანე; წარმომადგენელნი საქართველოს საეპისკოპოსოსა, მთავარ-ეპისკოპოსი მიწინევისა სერგი, მთავარ-ეპისკოპოსი რიანანისა თეოკტისტი, ეპისკოპოსი ნიქინი-ნოვგოროდისა მოდესტი, ეპისკოპოსი ღმიტროვსკისა, ვიკარი მოსკოვის მიტრანოლიტისა მისაილი, ლადოჟს ეპისკოპოსი, ვიკარი პეტერბურგის მიტრანოლიტისა მიტროფანე, მივეს მიტრანოლიტს ვიკარი ეპისკოპოსი მანვესკისა სილვესტრი, ჩერნიინის ეპისკოპოსი იერონიმე და ეპისკოპოსი შმანისა ირინეი, ნოვგოროდ-სევერის ეპისკოპოსი ვიკარი ჩერნიგოვის ეპარქიისა ათანასე, წარმომადგენელი იერუსალიმის პატრიარქისა ბერძენთ საკონსულთა ეკლესიის წინამძღვარი პეტერბურგში არქიმანდრიტი არსენი, მღებ-პროკურორი უწმიდესი სინოდისა, მ. პ. პობედნოვსკევი, უ. ადგილობრითა უმფროსი, ს. გრაფი ი. პ. იგნატიევი, უწმიდესი სინოდის მღებ-პროკურორის კანცელარის მმართველი მ. პ. საბლერი, დეპუტაციები რუსეთის სხვა-და-სხვა ქალაქებისა და საზოგადოებათაგან, სლავიანების ქვეყნებადან მოსულნი სტუმრები და წარმომადგენელი ქ. მივესის სხვა-და-სხვა ადგილობრით დადგენილობათა და უწყებათგან.

ღესასწაულო შემთხვევის მნიშვნელობაზე, სლავანთა შორის ქრისტიანობის გავრცელებაზე და იმ გავლენაზე, რომელიც იქონია ქრისტიანობამ დიდი რუსეთის ხალხის ცხოვრებაზე. არატორის სიტყვა სავსე იყო გრძობითა და ამიტომ მან მთლად შიიზიდა მსმენელთა ყურადღება. პროფესორმა თავის შესხმა დაათვა შემდეგი სიტყვებით:

«რამდენ ბრწყინვალე და განმანათლებელ მოგონებას ჰხადავს ჩვენში აწინდელი ბრწყინვალე დღესასწაული! სხრა საუკუნეს აქეთ ეს პირველი დღესასწაულია, იგი წმიდა დღესასწაულია ჩვენი სარწმუნოებისა და ჩვენი ქრისტიანული განათლებისა. ამ დღესასწაულში იხატება რუსეთის ხალხის სულიერი ამაღლება, ერთსულობა, ერთაზროვნება და რუსეთის სახელმწიფოს მთელი ხალხის ერთნაირი გულის ძგერა. მგონებ, უმჯობესი იქნებოდა მელოპარაკნა მე თქვენი სიტყვებით, რუსეთის სხვა-და-სხვა ადგილებიდან რუსეთის ქალაქების დედა ქალაქში, რუსეთის ქვეყნის იერუსალიმში მოსულნო აწინდელ დღესასწაულზე დასასწრებლად, რომელთაც თან მოიტანეთ აზრი და გული მათი, ვინც თქვენ აქ გამოგზავნათ; თქვენგან ვცხმენთ მთელი რუსეთის სახელმწიფოს მკუდრთა აზრს და შეხედულებას. სწორეთ სასიხარულო სანახავე და მოსასმენია, როდესაც ამ ნამდვილ ქრისტიანულ საღმრთო დღესასწაულში მონაწილეობას იღებენ სხვა-და-სხვა ქვეყნების მკვიდრი თემები და ხალხნი მათგან ამ ბრწყინვალე დღესასწაულზე დასასწრებლად წარმოგზავნილ პირთა საშუალებით და მათ რიცხვში ამ ჩვენი სასულიერო მეცნიერებრთა თავ-შესაფარის პატივცემულნი ნაცნობნი! სალამს გიძღვისთ თქვენ, საყვარელნო ძმებო! წმ. ელადმირის სახელით, მისი სატახტო სიცივე თავი ი წმ. ადგილებით, სალამს გიძღვისთ თქვენ, ეს დიდი კრება, ჩვენი აკადემია, მთელი რუსეთის ქვეყანა, რომელსაც თქვენ ძმებით უყვარხართ და შრისტეს მოყვარე მხედრობა, რომელიც თავის მეფეების მოწოდებისა მებრ ას ხშირად და ასე თავდადებულად, ზრუნავს თქვენთვის, სალამს გიძღვისთ თქვენ ქვეყანა, რომელსაც დღესაც უყვარხართ თქვენ და რომელსაც იმედი აქვს, რომ თქვენც გიყვარსთ იგი. ბარლამით ჩვენ სი ვა ლლი თქვენ თანამოძმებო, ღანგრავთ მათ გულისა სიყვარული თქვენი ერთმორწმუნე რუსეთის ხალხისადმი. რუსეთისათვის საკმაოა მისი საკუთარი დიდება, რომელსაც ყველა ღვავს და რომელსაც მრავალნი შურიით შესცქერაინ;

შეურყეველი და უსაზღვროა მისი მომავალი, რომელიც შემუშავებულან მრავალ საუკუნოებით და დამკარგებულია მართლ-მადიდებელი სარწმუნოებისა და რუსეთის ხალხის საკუთარს ცხოვრების შეურყეველ საფუძველზე. მაგრამ ბედნიერთაც მაშინ უფრო ემატებათ ბედნიერება, როცა სხვანიც ბედნიერობენ, როგორც ამას გრძობდა და ფიქრობდა ქრისტიანობის მიღების შემდეგ ჩვენი წმ. მლადმირი. ჩვენთვის კი, რუსებო, რომელნიც მონაწილეობას ვიღებთ აწინდელ დღესასწაულობაში, ეს დღეობა შეიქმნეს წყაროდ სულიერი მხნეობისა, ნუგეშისა, და ძაცხოვარებით მოგონებათა როგორც ჩვენთვის, ისე ჩვენ შეიღთა, შეილის შეიღთა, შეილის-შეილის-შეიღთა და მამავალ დემათათვის, როდესაც მხგავსი დღესასწაულობა უფრო დიდის ამბით იქნება შესრულებული მომავალი ათასი წლის გამთავეს ჩუსთა მიერ ქრისტიანობისა და წმ. მოციქულ-სწორის მლადამირის ხსენების დღესასწაულობიდან».

პროფესორის მლიშვესკის სიტყვის შემდეგ იგალობეს საღესასწაულო ჰიმნი: «რუსეთის სარწმუნოებო». შემდეგ დღესასწაულზე დასწრებულად მოსულ დეპუტაციებისაგან წაკითხულ იქმნენ მოსალოცავი ადრესები შემდეგის წესით. პირველად სიტყვა სიტყვა სერბიულს ენაზე სერბიის მიტრაპოლიტმა მიხაილმა: «ქრისტიანობა ხარობს; მართლ-მადიდებლობა დღესასწაულობს—აწინდელი დღე არის ბრწყინვალე და სასიხარულო. სხრაასმა წელმა განვლო მას აქეთ, რაც ნათელი ქეშმარიტი სარწმუნოებისა ანათლებს ჩვენი თანამოძმე რუსეთის ხალხის გულს,— და როგორი სასიხარულოა მორწმუნე კაცის სული-სათვის, როცა იგი ხედავს მორწმუნეთა კრებას, რომელიც მონაწილეობას იღებს იმ დღესასწაულში, რომელშიაც ქეშმარიტებამ სძლია უსამართლოებას და ნათელმა—ბნელს, მოგილოცავთ თქვენ, რუსეთის წმიდა მართლ-მადიდებელი ეკლესიის მეფეთა მხარულ იქმნეს სული თქვენი უფალსა ზედა, და ევედრეთ თქვენს ლოცვაში თქვენ თანამოძმეთათვის, რომელნიც ეძიებენ ქრისტეს წმ. და მართლ-მადიდებელ სარწმუნოებას». შემდეგ ჩერნოგორიის მიტრაპოლიტმა მიტროფანემ სერბიულს ენაზევე მთელი ჩერნოგორიის მკვიდრთა სახელობით მიულოცა რუსეთის მართლ-მადიდებელ ხალხს ეს ბრწყინვალე დღესასწაული და ისურვა, რომ მართლ-მადიდებელმა სარწმუნოებამ საბუღამოდ დაიცვას ძიური ერთობა ერთ სათემო ხალხთა შორისო. ჩერ-

ნიგოვის მკვიდრთა სახელობით მოლოცვა წარმოს-
თქვა ნოვეგოროდსევერკის ეპისკოპოსმა აენანსიმ და
სახუქრად უძღვნა ღვთის-მშობლის ხატი. პეტერბურ-
გის და ნოვეგოროდის მიტრახპოლიტის წარმომადგე-
ნელმა, ლადოჟის ეპისკოპოსმა მიტროფანემ თავის
სიტყვაში აღნიშნა ის ფაქტი, რომ პიევი და ნოვეგო-
როდი იყვნენ შუა ადგილები, საიდანაც პირველად
გაფრცვლდა ქრისტიანობა რუსის ხალხთა შორის.
მოსკოვის მიტრახპოლიტის წარმომადგენელმა, ლიპიტ-
როვსკის ეპისკოპოსმა მასაილმა, თავის სიტყვაში
პიევის უწოდა რუსეთის ქვეყნის იერუსალიმი და მოს-
კოვის პიევიან ერთობის ნიშნად მიაართვა ხატი მოს-
კოველ ღვთის-მოსახეთა. საქართველოს ექსარხოსის
წარმომადგენელმა, ბორის ეპისკოპოსმა პლექსანდრემ
მთელი საქართველოს მართლ-მადიდებელ მკვიდრთა
სახელობით მიულოცა ეს ბრწყინვალე დღესასწაული
პიევის და მთელი რუსეთის ხალხს დამასთან ისურვა,
რომ რუსეთი საუკუნოდ იმყოფებოდეს მართლ-მადი-
დებლობაში. იერუსალიმის მიტრახპოლიტის წარმომად-
გენელმა, ბერძენთა პეტერბურგის საკონსულო ეკლესი-
ის არქიმანდრიტმა არსენიმ გრძნობით საესე მი-
ლოცებითი სიტყვა წარმოსთქვა ბერძენულს ენაზე.
მალალ ყოველად უსამღვდელოესი პიევის მიტრახპოლი-
ტი პლატონი და მასთან ერთად ყველა დამწირები
აღვნი და ისე მოხმინეს პატრიარქის წარმომადგე-
ნელის სიტყვა. მან სთქვა, რომ ბერძენები დიდი ხალ-
ხი იყვნენ იმ დროს, როცა რუსეთის ბარბაროსები
იღებდნენ მათგან სარწმუნოებასო, ხოლო დღეს ბერძ-
ნები მოწიწებით შესცქერავენ რუსებს, რომელთაც გა-
ნათლებით წინ გააწრეს პირველთო; მასთან ბერძენე-
ბი რუსებში ჰპოუბენ იმედს, რომ ყველა მართლ-
მადიდებელ ხალხთა ბედი დაცულ იქნება და თავე-
თაც რუსებზე სდებენ თავიანთ იმედს. როცა არქი-
მანდრიტმა სიტყვა გაათავა, მიტრახპოლიტმა პლა-
ტონმა მადლობა შესწირა პატრიარქს წარმომადგე-
ნელს.

შემდეგ ნიჟე-გოროდის ეპისკოპოსმა მოდესტმა
თავის სიტყვაში გამოხატვა ის აზრი, რომ ძველის
დროიდან პიევისა და ნოვეგოროდ შორის სუვევდა
ერთობა და კვლავ ვისურვებ, რათა ეს ერთობა დაშ-
თენილიყოს სამუდამოდ. ნიჟეგოროდის დეპუტაციის
წარმომადგენელმა უ. ლემიდოვმა მიულოცა მთელი
ნოვეგოროდის და ნიზოვსკის ქვეყნის მკვიდრთა სახე-
ლობით; დეპუტაციამ პიევის სახუქრად უძღვნა ვერცხ-
ლის მორაქვილი დროშა.

მოსკოვის შრისტე-მაცხოვრის ეკლესიის უმაღ-
ლესად დამუქციებულის მედროშეთა საზოგადოების
დეპუტაციამ უძღვნა პიევის დროშა.

რადგანაც მალალ ყოც. უსამღვდელოესი მწყემსთ-
მრავალი ძალიან დაიღალა წარმომადგენელთა მიღე-
ბით, ამიტომ უფალმა უწმ. სინოდის მხებრ-პრო-
კურომა პ. პ. პაბედონ-ოსცევმა განუცხადა იქ
დამაწრე პართა, რომ სხვა დარჩენილ დეპუტაციების
მიღება დღეს აღარ მოხდებაო, მაგრამ ამასთანავე სა-
ჭიროდ ვრაცხ გამოვაცხადო მხოლოდ ერთი მიღებუ-
ლი საბუთა ინგლისის პეტერბურგისკის არქივისკო-
პოსისგან გამოგზავნილი, რომელიც მოატანა პეტერ-
ბურგში ინგლისის კონსულისაგან გამოგზავნილმა კა-
ცებმა. მა ეპისტოლე დაწერილი იყო ინგლისურ
ენაზე, მაგრამ უ. მხებრ-პროკურორმა წაიკითხა იგი
რუსულად. თავის ეპისტოლეში პეტერბურგის
არქივისკოპოსი ჯერ ულოცავდა პიევის მიტრახპო-
ლიტს ბრწყინვალე დღესასწაულს და შემდეგ აცხა-
დებდა, რომ, როცა რუსეთის ამ შესანიშნავი დღე-
სასწაულის ამბავმა მოაღწია ჩემამდის, მე გადავწყვი-
ტე გამოვგზავნა ამ დღესასწაულზე დასასწრებლად
ინგლისის ეკლესიის წარმომადგენელად ეპისკოპოსი,
მაგრამ ეხლა ინგლისში დანიშნული არის საეკლესი-
ო კრება ინგლისის ყველა მიტრახპოლიტებისა, არ-
ქივისკოპოსებისა და ეპისკოპოსებისა, როგორც
მთელი ევროპიადამ, ისე აზრიაკიადამ და ამერიკიადამ,
მთლად 140 მღვდელთ-მთავრები, და ამიტომ შეუძ-
ლებელი შეეკმა ინგლისიდან ეპისკოპოსის რუსეთ-
ში გამოგზავნა, მათ უმეტეს, რომ ასეთი კრება ათ
წელიწადში მოხდება ხოლომე მართო ერთ ჯერ. ინგ-
ლისის ეკლესია ყოველთვის თანხმობით ყოფილა რუ-
სეთის ეკლესიასთან და ორივე ამ ეკლესიებს ერთი
საზოგადო მტერი ჰყავს—პაპა. რომელთანაც გვირ-
დება ბრძოლა. მაგრამ ბრძოლის იარაღად უნდა იქ-
ნეს არა ხორციელი, არამედ სულიერი; საჭიროა
ინგლისის და რუსეთის ეკლესიების ერთი ერთმანერ-
თისადმი დახმარება და მათი სულიერი ერთობა.
იქნება ხოლომე დღესასწაულობანი სარწმუნოებრივი
და საერონი. აწინდელი თქვენი დღესასწაული საეკ-
ლესიოა, მაგრამ იგი თავის დიდი მნიშვნელო-
ბისა გამო არის საეროც, რადგან რუსეთის ხალხის
ცხოვრება ვითარდებოდა მისი მართლ-მადიდებელი
სარწმუნოების თანახმად. მა ბოლოს მოკითხვას უძღე-
ნის ინგლისის ეკლესიის არქივისკოპოსი პიევის
მიტრახპოლიტს და რუსეთის ხალხს.

მისალოცავი აღრესები წარდგენილ იქნენ რუ-
სეთის ბევრი ქალაქებისა და საზოგადოებათაგან, აგ-
რეთვე სლოვიანების სხვა-და-სხვა ქვეყნებიდან, მაგ-
რამ არ წაუყითხავსთ. ეს აქტი, რომელზედაც ყველა

დამსწრენი ძმურის სიყვარულით იყენენ აღჭურვილნი, წარმოადგენდა მეტად გულის სასიამოვნო წამს. — ამას გრძობდნენ როგორც რუსეთის შორეული ქვეყნებიდგან მოსულნი წარმომადგენელნი, ისე სტუმრები, რომელნიც მოვიდნენ ამ დღესასწაულზე სლავიანების სხვა-და-სხვა ქვეყნებიდგან. დასასრულ პატივცემულმა მიტრაპოლიტმა აუთრთხა ყველა იქ დამსწრენი და ყველა მორწმუნენი დიდი წმიდა მართლმადიდებელი ეკლესიისა და მგალობელთა გუნდმა იგალობა წმ. მოციქულთ-სწორის მლადიმირის სადიდებელი ჰიმნი და ლოცვა «ღირს არსი». შემდეგ ამისა ყველა იქ დამსწრენი რუსების ძველი ჩვეულებისა მებრ მიწვეულ იქმნენ საუბმეზე, მოსაგონებლად სტუმართ-მოყვარეობისა, რომელსაც აღსრულებდა ხოლმე რუსეთის ხალხის განმანათლებელი წმ. მოციქულთ-სწორი მლადიმირი.

თითქმის 14 იელისიდგან შეუდგნენ ქალაქის მორთვას სხვა-და-სხვა ფერი დროშებით, საღამოთი ძიევის ყველა ეკლესიებში დიდის ამბით შესრულდეს ღამის-თევით ცისკარი. ძიევის ლავრაში ღამის-თევით ცისკარი დაიწყო ექვს საათზე და გათავდა ღამის თერთმეტ საათზე.

შათენდა 15 იელისი. მშენიერი ამიღია, მაგრამ ძლიერ სიცხეს უქადის ხალხს; ქუჩები მშენიერად მორთულნი არიან. მზებში ყველგან და განსაკუთრებით იმ ქუჩაში, რომელზედაც ლიტანიამ უნდა გაიაროს, აუარებელი ჯარი სდგას. მთელს ქალაქში გასაოცარი წესიერება არის და ხალხი მოწიწებით ელის წირვის გათავებას.

ყველა ეკლესიებში წირვა დაიწვეს დიდის ექვს საათზე, როგორც ეს ჩვეულებად აქვს რუსეთის სამღვდელთა თითქმის ყველა ქალაქებში. ამ დღეს ძიევის საკათედრო სობოროში, სოფის ტაძარში, სწირვს სამმა მიტრაპოლიტმა: ძიევისამ პლატონმა, სერბიისამ—მიხაილმა და ჩერნოგორიისამ—მიტროფანემ მრავალი არქიებისკოპოსების, ეპისკოპოსების და ქალაქის უმაღლესი სამღვდელთათურთ. წირვაზე დაესწრენ: უწმიდესი სინოდის ობერპროკურორი პ. პ. პობედონოსცევი, მმართველი სინოდის კანცელარიისა მლადიმერ ძირილეს-ძე საბლერი, ძიევის ქალაქის ყველა წარმომადგენელნი და სხვა-და-სხვა კუთხეებიდგან მოსული დეპუტაციების წარმომადგენელნი. წირვაზე მშენიერად გალობდა მიტრაპოლიტის მგალობელთა გუნდი. თერთმეტ საათზე გათავდა წირვა. წირვის გათავების შემდეგ

ძიევის მიტრაპოლიტმა პლატონმა წარმოთქვა ამ დღის შესახებ გრძობით საესე სიტყვა. სიტყვის გათავების შემდეგ ეკლესიებიდგან გამოვიდა მიტრაპოლიტები, არქიებისკოპოსნი, ეპისკოპოსნი და მღვდლები, რომელნიც ძვირფასი და ბრწყინვალე შესამოსლგნით იყენენ შემოსილნი და გაემგზავრნენ სოფის ზოცანზე. ლიტანიას წინ გაუძღვა ღრწებში, დროშების შემდეგ მიდოდნენ მგალობელნი და მერე სანღვდლოება. მგალობლებმა იწყეს გალობა ზარებმა მოსცეს გრილი და სამხედრო მუსიკამ დაუკრა ჰიმნი «გოდ სლავენ». მშენიერი გალობას, ზარების შეწყობილს ხმას და სამხედრო მუსიკას აღტაცებანი მოჰყავდა ყოველი კაცი. შოველ მოწმუნე კაცის გულში ეს სანახაობა ჰბადედა დიდს სიამოვნებას; განსაკუთრებით, როცა წარმოადგენდა კაცი ცხრაასი წლის წინეთ კერბთ-თაყვანისმცემელ რუსებს, ხოლო დღეს ქრისტიანებს, შეგაღარებდა ძველ დროს ახალ დროსთან და ძველ სწავლას—სახარების სწავლასთან. სამღვდლოება თითქმის ერთ ვერსზე იყო გამწკრივებული. მზებში აქა-იქ ამ უმთავრეს ლიტანიას ხედებოდნენ სხვა-და-სხვა ეკლესიებიდგან მომავალი ლიტანიები და უერთდებოდნენ მას. ლიტანია პირდა-პირ მივიდა მლადიმირის ძველთან. აქედგან, მიტრაპოლისის გადახდის შემდეგ, გაემგზავრა კრწისტიკისაკენ. აქ ლიტანიას წინ შეგვდა ლავრის სამღვდლოების ლიტანია თავისი მგალობლებით. აქედამ ლიტანია გაემგზავრა მდინარე დნებრისაკენ. შობის ეკლესიასთან ძიევის ყველა პოდოლის ეკლესიებიდამ გამოსული სამღვდლოება შეუერთდა სხვა სამღვდლოებას და ერთად წავიდნენ წელისაკენ. აქ მშენიერი იორდანეს მზგავსი შენობა იყო გამართული; ამ შენობას ვარს შემოვრტყა სამღვდლოება. დაიწვეს წყლის კურთხევა. იორდანეს მახლობლად იდგა რამდენიმე გემი, რომელნიც მთლად საფენი იყენენ ხალხით. როგორც ქუჩები და სახლები, ისე ეს აუარებელი ხომალდები ათასნაირად იყენენ აფერადებულნი. მარცხმეო ადგილები და ყველა გორაკები ისე იყო გაჰყვრილი ხალხით, რომ შიგნისსკურწი არ ჩავტეოდა.

გათავდა წყლის კურთხევა, რომელიც ხალხს და ეკლესიებს აცნობეს უუნებრით. შეიქნა ყველგან ზარების გრილი, მგალობლებმა იწყეს გალობა, მუზიკამ დაუკრა; ყოველივე ამას მოჰყვა ზარბახნების გრილი, რომელნიც, თითქმის, დღე-ამიწას ამძრევენ. ლიტანია იორდანედამ იმავე წესით დაბრუნდა

უკანვე და სამღვდლონი დარიგდენ თავიანთ ეკლესიებში... შოველ ქუჩაში დიდი წესიერება და კრძალულება სუფევდა. ნამეტნავად ცხელოდა, მაგრამ ხალხი სრცხეს ველარა გრძნობდა, რადგან ისე შეპყრობილი იყო ამ დღესასწაულობით. ასე გათავდა 15 ივლისის რუსებზე შესანიშნავი დღესასწაული. ლიტანია, თითქმის, ყველგან ორს საათზედ გათავდა, მაგრამ ხარების რეკავკლესიებში მთელ დღეს არ შეწყვეტილა.

როდესაც ეკლესიური დღესასწაულობა გათავდა, ძიევმა გაუმართა მშვენიერი საღილი დღესასწაულზე დასასწრებლად მოსულ დეპუტაციებს და სხვა წარჩინებულ სასულიერო წოდების პირთა.

სადილზე დაესწრნენ: უფალი ობერ-პროკურორი უწ. სინოდისა პ. პ. პობედონოსცევი, მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდლოცობა პლატონი, მიტრაპოლიტი ძიევისა, მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდლოცობა მხაილი, მიტრაპოლიტი სერბისა მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდლოცობა მიტროფანე, მიტრაპოლიტი ჩერნოგორისა, კორპუსის უფროსი ტაუბე, სინოდის კანცლარის მმართველი მ. პ. საბ. ლერი; უ. ძიევის გუბერნატორი ლ. პ. ტომარა, პეტერბურგის სლავიანური საზოგადოების თავს-მჯღომარე გრაფი ნ. პ. იგნატევი, მრავალ ეპისკოპოსები, წარმომადგენელი სხვა-და-სხვა უწყებათა და სხვ. ამ მშვენიერ სადილზე პ. პ. პობედონოსცევი სწორტე შეუდარებელი ტოლუმბაში იყო, ჩვენებურად რომ ესთქვათ. იგი თავისი მშვენიერი და მოსწრებული შესხმებით მთელს შეკრებილებს ამხიარულებდა. პირველი სიტყვა, რომელიც უწმ. სინოდის უ. ობერ-პროკურორმა პობედონოსცევმა წარმოთქვა, იყო შემდეგი შინაარსისა: ჩვენ დიდის კრძალულებით ვდღესასწაულობთ რუსების ნათლეს-ლების 900 წ. დღესასწაულს. ამ 900 წელში ღვთის მრავალი განგებულება მოხდა ჩვენზე: გაუჩათლებელი და გაფანტულ სლავიანთა ხალხებისაგან შესდგა დიდი სახელმწიფო, აღიზარდა ხალხური შეგნება, შეერთდა რუსეთის ქვეყანა ძიევიდგან მოსკოვში. სლავიანების სახელმწიფოები კი თან-და-თან მცირდებოდენ და ჰქრებოდენ სხვა მორწმუნე ხალხთა ქვეშევრდომობაში. რუსეთის ხალხი კი დაიფარა და აღზარდა ღმერთმა. ღვთის შემწეობით რუსეთის ხალხმა გაუძლო ველოურ ბარბაროსების თავ დასხმას და ბოლოს მთლად განთავისუფლდა მათი მონობისაგან, გაუძლო უპატრონობას და უმთავრობას, სძლია რომაელების და პოლშელების შევიწროებას, დაიბრუნა თავის ადგილები, მტრებისგან წართმეულნი, მიუწია ზღვამდე, გაძლიერდა იგი რუსეთის

იარაღის შემწეობით და მტკიცედ დაადგა სარწმუნოებას, რომელიც მას წინაპართაგან ჰქონდა ნაანდერძევი. შოველივე ესე მოხდა არა ჩვენის ძალით, არამედ ღვთის შემწეობით. ზამოცხადდა ძალა ღვთისა მართლმადიდებელ ეკლესიაში, რომელშიაც შევიდა ჩვენი ხალხი ამ 900 წლის წინად წმ. კეთილ-მორწმუნე დიდი მთავრის მლადიმირის წინამძღოლობით. ძურთხეულ და ნეტარ არს ეს დღე. რომელმაც მტკიცე საფუძველი დაუდო ჩვენი ხალხის ხვედრს. ძნელი წარმოსადგენია, თუ რა დაგვემართებოდა, რომ ჩვენ მართლ-მადიდებლობა არა გექნოდა! მხოლოდ მართლმადიდებელი ეკლესიის შემწეობით შევიჩინეთ ჩვენ ჩვენი ხალხოსნობა, მან შეგვკრიბა ერთად ჩვენ ყველანი, რომელნიც გაფანტული ვიყავით, ამ სარწმუნოებამ გაამხნევა წინამძღვრებიც და ხალხიც, მან მიანიჭა ხალხს ძოთმინება იმ უბედურებათა დროს, რომელიც ადგა ჩვენს ხალხს შიმშილისა, კიბისა და შინაური და გარეშე ბოროტი კაცებისაგან და სძლია თავის მტრებს, ამ სარწმუნოებით გამხნეებული რუსეთი გაბედულად აგზავნიდა თავის შვილებს, რათა მათ სისხლი დაენთხიათ სამშობლოსათვის; მართლ-მადიდებელმა სარწმუნოებამ შეპყრიბა თავის გაფანტული სამწყსოსნი ერთი მწყემსის ხელში. აღმოსავლეთიდგან, საიდგანაც ნათელმა ქრისტესმა გაანათლა მთელი ქვეყანა, მივიღეთ ჩვენ ჩვენი სარწმუნოება, მივიღეთ საეკლესიო წესდებანი, მივიღეთ ერთი გამოუთქმელი და შეუდარებელი ღვთის-მსახურება. იმ ძველი ხიდგან, რომელმაც მოციქულებმა და მსოფლიო კრებების წმ. გამკებლებმა დანერგეს აღმოსავლეთში, მივიღეთ ჩვენ შემძლე თესლი და ამ თესლისაგან ჩვენს ქვეყანაში აღმოცენდა იგივე ფურცლოვანი ხე, რომელმაც მთელი ქვეყანა დაჰფარა თავის ჩრდილ ქვეშ და ამავე ჩრდილ ქვეშ იწვევს თავის მონათესავე ხალხს, რომელთაც დიდის სიხარულით ვაძლევთ ჩვენს სახარებას და ღვთის მსახურებას მათ სამშობლო ენაზე. მამანო და ძმანო! ეკლესიაზე უფრო საყვარელი და უძვირფასესი რა უნდა იქნეს ჩვენთვის? ეკლესიაზე უფრო საყვარელი და მიმზიდველი განა კიდევ არის რამე რუსის ხალხისათვის? ეკლესია საყვარელი დედაა რუსეთის ხალხისა, ჩვენ ყველანი მისი შვილები ვართ, და თუ ვინმე დაშორებია ამ ეკლესიის ერთობას, იმედია, იგი ღვთის შემწეობით კვალადვე დაბრუნდება თავის მშობლების სახლში, დედასთან. ჩვენი ტამარი არის სახლი რუსის ხალხისათვის, სახლი ყველაზე მახლობელი, სადაც ყველანი დიდნი და მცირენი თანასწორნი ვართ, სადაც ყველას აქვს და ყველანი ჰყო-

ბენ თავის ადგილს, მასში ყველანი თანასწორ სიხარულს და ნუგეშს იღებენ. მასში არის ჩვენი ძალა, მასში არის დაფარული საუნჯე ჩვენი ხვედრისა, იქ არის საუნჯე ჩვენ ძვირფას ზებირ-გადმოცემათა და წყარო ჩვენი ძალისა, რომელიც შემდეგში კიდევ უფრო გაძლიერდება, თუ ჩვენ, შემდეგში ჩვენს ქვემარტს სარწმუნოებას და ვამტკიცებთ ჩვენი კანონიერი მოქმედებით და სიყვარულით. ღმერთი იყოს ჩვენი შემწე! იმისათვის შევიკრიბეთ ჩვენ აქ, რომ მაგიგონოთ ღმერთის დიდი მოწყალება რუსეთის ხალხისადმი და წრფელის გულით ვმადლობდეთ და შევეცდროთ მას, რათა ჩვენ საქმეთა და მოქმედებათაგან გამოჩნდეს ჩვენი ქვემარტი სარწმუნოება, შევეცდროთ ღმერთს, რომ გაძლიერდეს და აძვივდეს ჩვენი დიდი ეკლესია». ამ სიტყვის შემდეგ მაგლობელთა გუნდმა უ. ძალიშვესკის ლოტბარობით იგალობა: «შენ ღმერთსა გაქმბთ».

შემდეგ უ. უწ. სინოდის ობერ-პროკურორმა წარმოსთქვა ეს სიტყვები: «დღეს ჩვენ ვდღესასწაულობთ ხსენებას კეთილ-მორწმუნე, მოცაქულთ-სწორის დიდის მთავრის მლაღიმირისას, რომელმაც როგორც თვითონ, ისე მთელ ხალხს ნათელი სცა მღინარე დნებრში, რომელიც შეიქმნა ემბაზად ჩვენი ცხოვრებისა. მგონებ, სხვაგან არსად არ მომხდარა, რომ ასე მშვიდობიანად და სისხლ დაუღურელად რომელიმე ხალხის წინამძღოლს მოექციოს მისდამი რწმუნებული ხალხი ქრისტეს სარწმუნოებაზე და მასთან ისიც შესანიშნავია, რომ ჩვენში სოფლის მკვიდრთ ძველიდგანვე ქრისტიანული სახელები ერქვათ, როდესაც დასავლეთ ევროპაში ქრისტიანებს დღემდისაც, როგორც ზებირ-გადმოცემა მოგვითხრობს, კერბთ-თაყვანის მცემელთა სახელები ჰქვიათ. ასეთი გამგონე და ასეთი მორჩილი იყო ძველი დროიდგანვე რუსეთის ხალხი თავისი მთავრისა და შემდეგ ხელმწიფებისა. ერთ-ხელმწიფებამ, რომელიც ეკლესიასთან ერთად აღიზარდა, ეკლესიასთან ერთად გაძლიერა, შეპყრობა და დაიცვა სახელმწიფო ერთობა რუსეთისა და შექმნა რუსეთის სახელმწიფო. მაკურთხოთ ღმერთი, რომელმაც დაგვიხსნა ჩვენ უბედურებათა და განხეთქილებათაგან ხალხის განმგებლობის შესახებ საქმეებში, რომელიც ძველიდგანვე ღუზაჲდა და ღუზაჲს სლაღიანთა ხალხების სახელმწიფოებს, სადაც ამ გვარმა განხეთქილებამ, ჩვენ და მათ საუბედუროდ, ფეხი მოიდგა. მართ-ხელმწიფობისა და თვით-მპყრობელობის დროშის ქვეშ აღიზარდენით, ამ დროშის ქვეშ ვიმ-

ყოფებით, მის ქვეშ შევადგენთ ერთ სხეულს, მის ქვეშ ვიცავთ ერთ-მთავრობას, რომელიც არის წინდისი მთავრობისა, წესიერებისა და ჩვენი ქვეყნის წარმატებისა მომავალში. და აი პირველი სადღეგრძელო ჩვენი ფიალა; ილდღეგრძელოს ჩვენმა უკეთილ-მსახურებმა ხელმწიფებ, ჩვენ ყოველთა მამამ, უფროსმა ძემ და ქვეყანაზე მართლ მადიდებელი ეკლესიის უმაღლესმა მთავრებმა, იმპერატორმა ალექსანდრე ალექსანდრეს ძემ, ხელმწიფა იმპერატორით, ხელმწიფე მემკვიდრით, დღეს მდღესასწაულე დიდი მთავრის მლაღიმირ ალექსანდრეს ძით მთელი სამეფო სახლით!» ამ სიტყვის შემდეგ მოისმა ხანგრძლივი «ურა»-ს ძახილი. ორკესტრმა დაუკრა ხალხური ჰიმნი, იქ დამსწრეთ ხმა მისცეს ორკესტრს; ხალხური ჰიმნის გალობის დროს მონაწილეობას იღებდენ ყველა სტუმრები სლაღიან ხალხთა, «ურა»-ს ძახილი დიდხანს არ შეწყვეტილა და, ყველა სტუმრების თხოვნით, ჰიმნი რამდენიმეჯერ გაიმეორეს; შემდეგ მაგლობელთა გუნდმა იგალობა «მრავალ-ჟამიერ». შემდეგ უ. ობერ-პროკურორმა ადღეგრძელა უმართებულესი სინოდი და ყველა იქ დამსწრე მართლ-მადიდებელი ეკლესიის მღვდელთ-მთავრები. ამ სადღეგრძელომაც გამოიწვია «ურა», ხოლო მაგლობელთა გუნდმა იგალობა «მრავალ-ჟამიერ». შემდეგ ობერ-პროკურორმა წარმოსთქვა შემდეგი სიტყვა: «დიდება, პატივი და კურთხევა მეორე რომის — მონსტანტინეს ქალაქის მართლ-მადიდებელ მსოფლიო კათედრას, მისგან მიიღო ჩვენმა წმიდა რუსეთმა სახარების სწავლა. დიდება, პატივი და წარმატება უწმიდეს პატრიარქებს: მონსტანტინეპოლისას, იერუსალიმისა, ალექსანდრიისას და ანტიოხიასს, ყველა დამოუკიდებელი მართლ-მადიდებელი ეკლესიების წარმომადგენელთ, და აგრეთვე ხილულ და უხილავ მტერთა, და ღმერთმა ჰქნას, რომ ჩვენ ერთობით დაგვეცვას საუკუნოდ მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება და ქრისტიანობითი სიყვარული».

ამ სიტყვის შემდეგ მაგლობელთა გუნდმა იგალობა «მრავალ-ჟამიერი», ხოლო ამის შემდეგ უწ. სინოდის უ. ობერ-პროკურორმა წარმოსთქვა შემდეგი სიტყვა: დიდის მადლობით უნდა მოვიხსენიოთ რუსეთის სამღვდელთა დიდი სამსახური. ჩვენში ვისკოპოზი დამ დაწყებული მედაეთნემდის, ყველანი ხალხი დამ გამოსულნი არიან, ხალხთან ერთად უცხოერიოთ, უწვალეობით და უმხიარულებიოთ და არას დროს სამღვდელთა არ ცდილა მოშორებოდა ხალხს და მასზე ამაღლებულიყო; ამისათვისაც ჩვენს სამღვდელთაგანსა და

ხალხს შორის სუფევს მტკიცე კავშირი. მინატროთ, რომ შემდეგშიაც ასე იყოს ეს. მინაც იცის ის შევიწროებული მდგომარეობა, რომელშიაც იმოუფება და მოქმედებს ჩვენი სამღვდელთა, განსაკუთრებით სოფლისა, იგი მხილებითი სიტყვას, რომელიც გამზადებული ექნება უღირსთათვის, უკანვე წაიღებს, როცა წარმოიდგენს იმ დიდ მოღვაწეობას, რომელსაც სხადიან მრავალნი მწყემსნი, რომელნიც მოღვაწეობენ ვრცელი რუსეთის უდაბნოებსა, ტყეებსა და ტბების შორის, და მასთან ითმენენ დიდ ვაჭირებას, სიცივეს, სიმზილს სიღარიბეს და ხან დიდ შეურაცხებასაც. მრავალი რიცხვი ამ მოღვაწეთა სდგანან ღვთის წინაშე და ჩვენთვის ევედრებიან ღმერთსა, — და მათ ძელებზე სდგას ჩვენი ეკლესია. მაგრამ დღესაც რამოდენი სამღვდლონი სცხოვრებენ, რომელნიც პირველების მზგავსად, შეუმჩნეელად შრომობენ მართლმადიდებელი ეკლესიის საკეთილ-ღმერთად. ღიდება და პატივი ჩვენს სამღვდლოებსა, და მიანიჭოს მას ღმერთმა თავისი მადლი, ძალა სარწმუნოებისა, და გრძობა სიყვარულისა და შეწყალებისა, რათა მათ ღირსეულად დამწყსონ სამწყსო სიტყვით და საქმით. შემდეგ უ. მბერ-პროკურორმა სიტყვა: ყველა რუსები, უბედურების და ომების დროს, მზად იყვნენ სამშობლოს დასაფარავად და არ ზოგადენ თავიანთ სისხლს, მაგრამ ვინ უფრო ნამდვილს სიყვარულს იჩენს თავის სამშობლოსადმი და სწირავს თავს «სარწმუნოებისა, მეფისა და სამშობლოსათვის, თუ არა რუსის სალდათი! იმაზე უფრო მტკიცედ ვინ ადგია მართლ-მადიდებელ სარწმუნოებას და თავის ეკლესიას! მინ უფრო მორჩილია სალდათზე უმტროსებისა და ვინ უფრო მოთმინებით იტანს იმ უბედურებათ, რომელთაც გამოიწვევს ხოლმე ომები. ღმერთმა მოგვანიჭოს ჩვენ მშვიდობა და სიმართლე, ღმერთმა დაიფაროს ჩვენი ქრისტეს მოყვარე მხედრობა როგორც მშვიდობიანობის, ისე ომების დროს და მიანიჭოს მას ღმერთმა ღიდება და პატივი საუკუნოდ!»!

ამ სიტყვამ გამოიწვია ხანგრძლივი «ურა». შემდეგ უ. მბერ-პროკურორმა წარმოსთქვა ეს სიტყვა: «ამ მთებზე აღმობრწყინდა მადლი ღვთისა რუსეთში! ამ მთებზე რუსეთის ეკლესიის პირველ მღვდელ-მთავრებმა ჩაუდგეს საძირკველი რუსეთის ხალხის საეკლესიო წყობილებას და დააფუძნეს საეკლესიო სკოლა—ეს პირველი და უკანასკნელი ბურჯი რუსეთის განათლებისა. ამ მთებზე დამყარდა მისი

უმაღლესი სკოლა, სადაც მზადდებოდა მისი სულიერი იარაღი რომის სასულიერო უღლიდამ განსათავისუფლებლად და წინააღმდეგ სობრძის და მთავრობის მოყვარეობისა. ღიდება და პატივი ძიების სამიტრაპოლიტო კათედრას, რომელმაც თავი ისახელა ამა კათედრაზე ამდენი დიდი მოღვაწე მღვდელთ-მთავრებით. ესაოვებთ და გეწამს, რომ მოვალს ჟამი, როდესაც ამ კათედრისაგან ყველა უკუნცეულნი კვლად შემოუერთდებიან მას სიყვარულობით. სიმრთელე და დღევრძელობა დიდად პატივცემულ ძიების მიტრაპოლიტს მაღალ ყოვლად უსამღვდლოეს პლატონს! ამ სიტყვის შემდეგ მგალობლებმა სიტყვს «მრავალ-ჟამიერ». უ. მბერ-პროკურორმა თავის შესწმა დაასრულა შემდეგი სიტყვებით: «დღევრძელი იყოს დიდი ასული დიდი დედისა; პირველი სატახტო ოქროს თავიანი კეთილ-მორწმუნე და კეთილ-მშვენიერი მოსკოვი, რომელიც გაამშვენიერა ხალხმა როგორც სასძლო ეკლესიური მშვენიერებით და ღმერთმა ინებოს, რომ იგი მარად მშვენიერ იყოს გარეგანი კეთილ-მშვენიერებით თავის სამოსელთა და შინაგანი სიმართლით და ქველ-მოქმედებით, ვინაიდან იგი არის გული რუსეთისა. ღმერ-გრძელ იყოს დიდი ნოვგოროდი პეტრეს ქალაქით, რომელნიც მდიდარი არიან ძველი და ახალი თავის წმიდა ადგილებით! დღევრძელ იყოს ნოვგოროდი — ნიზოვის ქვეყნის სულიერი და ხორციელი სიკეთით და მისცეს მას ღმერთმა ნამდვილი რუსის გული, რომელიც მზად არის სამშობლოს დაცვისათვის! ღმერ-გრძელი იყოს და კეთილ-ღმერთდენ მთელი რუსეთის სამეფოს დიდი და პატარა ქალაქები!»! ეს სიტყვა უ. მბერ-პროკურორისა, როგორც წინანდლებიც, დიდის აღტაცებით მიიღო შეკრებილებამ. ძიების ქალაქის თავმა უ. სოლსკიმ, ამ სიტყვების და საღმრძელოების პასუხად, წარმოსთქვა შემდეგი: «ქ. ძიების მკვიდრი უგულის-თადესი მადლობელი არიან ყველასი, რომელთაც პატივი სცეს მათ თავისი მობრძანებით ამ შესანიშნავ დღეს, როდესაც ვლდესასწაულობთ იმ ზნეობით—სულიერ წარმომშობას, რომელიც შეიქმნა წყაროდ, საიდგანაც რუსეთის დიდმა ქვეყანამ მიიღო განათლება. ძიების მკვიდრი, ეკლესიის უპატივცემულეს მოსამსახურებთან ერთად, რუსეთის ყველა ქალაქების დედის კვლევებში მხიარულობენ და ხარობენ, როცა ხედავენ აქ შეკრებილ პირთ, რუსეთის შორეული კუთხეებიდან და სლავიანთა შორეულ ქვეყნებიდან მოსულთ, რომელთაც ამხნეებს ერთი

სარწმუნოება და ერთობა აზრთა, შეხედულებათა და რწმენათა. ძიევის ძველდრნი კარგადა გრძობენ, რომ მტკიცე და შეურყეველია ის კავშირი, რომელიც მათ აერთებს თავიანთ ერთ სულ და ერთ ხარც მოძმეებთან. ამისთანა შეგნებას ისინი ჰპოებენ იმ სარწმუნოებაში, რომელიც ჩვენმა წმ. კეთილ-მორწმუნე მთავარმა მლადიმირმა გამოიჩინა ძიევის ძველდრთა გასანათლებლად. მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება არის სარწმუნოება აღმოსავლეთ მსოფლიო ეკლესიისა. ეს სარწმუნოება სხვა ქრისტიანეთა აღსარებისაგან იმითი განსხვავდება, რომ იგი ქრისტიანობითი დიდ ჭეშმარიტებათ ხალხის საკუთრებადა ხდის და იწვევს ხალხს, რათა მან ეს წმიდა ჭეშმარიტებანი საუკუნოდ დაიცვას. იქ, სადაც ხალხის შემაერთებელ კავშირად ხდება სარწმუნოებითი შეგნება მთელი მორწმუნე ხალხისა, ეს კავშირი შეურყეველია სამუდამოდ. ამ სარწმუნოებით—ზნობითი ერთობის სახელით, ნება მომეცით, უპატიუცემულენო მწყემსთ-მთავარო და ყველა ძვირფასო სტუმრებო, თქვენი მეთაური ჭეშმარიტი მართლ-მადიდებელის სარწმუნოების მოშურნის უწ. სინოდის უ. ობერ-პროკურორით-თურთ, ქალაქ ძიევისაგან მოგიძღვნათ სადღეგრძელო ყველა აქ მობრძანებულთა და აგრეთვე თქვენ გამოამგზავნელთათვის.

ს. მ. სოლსკის სიტყვამ, რომელიც დიდის გრძობით იქმნა მიღებული, ფამოიწვია ახალი სადღეგრძელოები ძიევისა, მისი წარმომადგენლის, მხიარულის მასპინძლის სტეფანე მიხაილის ძისა და ყველა მოქალაქეებისა. სიტყვა წარმოსთქვა პეტერბურგის სლავიანთა საზოგადოების თავს-მჯდომარე გრაფმა იგნატევმაც, ამასთანავე წაიკითხეს სამი მისალოცავი ტელეგრამა, რომელნიც გრაფ იგნატევს მიეღო. კიდევ ბევრი სიტყვები და მილოცვები წარმოითქვა. სადილო გათავდა ნაშუადღევს მეექვსე საათზე, მაგრამ ნასადილევს კიდევ ბევრი სტუმრები დარჩენულაში და მუსაიფობდნენ 15 ივლისის დღესასწაულზე და მის მნიშვნელობაზე სლავიანთა მთელი ქვეყნისათვის.

დეკ. დ. დამბაშიძე.

რუსთა ნათლის-ღებობადან 900 წლის შესრულების დღესასწაულობა ქ. თბილისში.

14 ივლისს, საღამოზე თბილისის სიონის საკათედრო ტაძარში დამის-ოვეით ცისკარი შესრულა მისმა მძალე ყოვლად უსამღვედელოებამ, საქართველოს ექსარქოსმა პალადიმ პალაქედის ეპისკოპოსის ბესარიონის და ქალაქის უმაღლესი სამღვედელოებითურთ. მისი მძალე ყოვლად უსამღვედელოება მოწიქებითი კითხულობდა წმიდა ვლადიმირის დაუჯდომეს; სობორო მთლად განადებული იყო და ეველა სამღვედელო ბიზნიბწიწიგალე შესამოსლებით იუენენ შემოსილნი. ყოველივე ეს დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდა მლოცველებზე, რომლებითაც მთლად სავსე იყო სიონის ტაძარი. ცისკრის გათავების შემდეგ მისმა მძალე ყოვლად უსამღვედელოებამ გადასცა ხალხს მლოცვა-კურთხევა და მისთან დაურთიგა მლოცველებს ცხოვრება წმ. მლადიმირისა ჭართულს და რუსულს ენაზე და პატარა ჯგუფები.

15 ივლისს, სიონის სობოროში მწიწკელი ბჭმანდებოდა მისა მძალე ყოვლად უსამღვედელოებამ, საქართველოს ექსარქოსი პალადი, ყოვლად სამღვედელო ბესარიონით და უმაღლესი სამღვედელოებითურთ. ათ საათზე სობოროში მოვიდა სამი ლიტანიის ქალაქის სსკა-და-სსკა კურთხეებიდან; ლიტანიას თან მოჰყვა მრავალი ხალხი.

განიცადენის დროს, თბილისის სასულიერო სემინარიის რექტორმა მ. პასიმ წამოსთქვა დღის შესაფერი სიტყვა. წიწვის გათავების შემდეგ საკათედრო სობოროდამ გაემგზავრა ლიტანიის მდინარე მტკვარზე, სადაც მომზადებული იყო იარღანე. სამღვედელოებს წინ მიუძღოდნენ ადგილობრითი ამქრები თავიანთი ბაიბალებით; მათ შემდეგ მიჰქონდათ დროშები, შემდეგ მიდიოდნენ მღვედელები და დეკანოზები სატებით; ლიტანიის ბოლოს მიბრძანდებოდა მძალე ყოვლად უსამღვედელოესი პალადი, რომელსაც თავზე ესვენა ჯვარი; ეს ჯვარი ეკავათ სელში რჩ აჩქიმანდრიტს, სამღვედელოებს უჩივსვი ხალხი მისდევდა. სობოროდამ დაწყებული თვით იარღანემდის ორივე მხრით ჩამწკრივებული იდგა ხალხი. სამხედრო მუსიკა, რომელიც მიუკებოდა ლიტანიას, მშეკნიერად უკრავდა ხალხულ ჭიმნს: «ღმერთო, დაიფარე მეფე!» მივიდა თუ არა ლიტანიის მდინარის დანიშნულ ადგილს, მძალე ყოვლად უსამღვედელოესი, საქართველოს ექსარქოსი შეუღლა წყლის კურთხევის წესის შესრულებას. მდინარე მტკვარის ორივე ნაპირები

მთავად დაფუძნდა იყო საღვთის; ქუჩები, სასაღვთისო და
ნები, ფუნდუკები, ბაღყინები, ღობეები და ციციბო
კლდეები აკლავდას მთავად საგსე იყო საღვთის სა-
წმინდების გაუჩინებლად.

ამიდი მშენებნი იდგა. როცა ჯვარი ჩასვეს
მდინარეში, ისროლეს შუშხუნა, ამას თან მოჭყვა თა-
ოების და წაწმინდის სრულა. მრავალი შინა ჩვიდენ
მდინარეში ნაკურთხ წყალში საბანებლად. ღობისა იმავე
წესით დაბრუნდა უკანვე. გზაზე მასი მთავად უკლად
უსამღველოებსა ასხურებდა საღვთის და ჯვარს. ექსტრ-
სონის მოკლანზე დასრულებულ იქმნა შარავლისი და წარ-
მოითქვა მრავალ-უძიებობა ხელმწიფე იმპერატორისა,
იმპერატრიცისა, მეძვიდრისა, მთელი სამეფო სასლე-
ულობისა, უწმ. სინოდისა, მთავად უკლად უსამღვე-
ლოებისა ზღვადისა; შემდეგ მოხსენებულ იქმნენ იმ-
პერატორები, იმპერატრიცები, მეფეები, დედოფლები,
თავადები და მთავრები, რომელთაც იშრომეს პართლ-მა-
დიდებელი ქრისტიანობის გავრცელებისათვის რუსეთის
იმპერიაში. შემდეგ სამოქალაქო და სამხედრო უწყებთა
შინა, რომელნიც დღესასწაულობაზე დაესწრენ, ემთხვი-
ენ ჯვარს, ამავე დროს მისი მთავად უკლად უსამღვე-
ლოებსა, საქართველოს ექსარქოსი ურიგებდა საღვთის
ჯვარს და სასულიერო—სხეობრივი შინაარსის წიგნებს.
ბოლოს ღობისა დაიშალა და წავიდ. წამოვიდა თავისთ
ეკლესიებში. თბილისის ყველა მართლ-მადლებელ ეკლეს-
იებში წარების რეკა ან შეწყვეტილა მთელი დღე. ქა-
ლქი მორთული იყო ბაიბლებით, საღვთის კი მთელი
ქალქი განაღებული იყო. მეორე დღეს, 16 ივლისს,
დიდის 11 საათზე, მისმა მთავად უკლად უსამღვე-
ლოებსა საქართველოს ექსარქოსმა ზღვადამ ქალქის
უმაღლესი სამღველოებითურთ აკურთხა ახალი სამლო-
ცველო, რომელიც აღშენებულ იქმნა რუსთა ნათ-
ლის დებიდან 900 წლის შესრულებას დღესასწაულობის
სახსოვრად ქაშეთის წმ. გიორგის ეკლესიის გაღვან-
ში. დღით-მისხურების დროს დასწრენ უმაღლესნი
შინა და მრავალი საღვთის. როცა სამლოცველოს გურთ-
სკის წესი შესრულებულ იქმნა, ექსარქოსმა ასხურა
სამლოცველო და, სანამ საღვთის ჯვარს ამოკვავდა, წარ-
მოითქვა მოკლე სიტყვა, რომელშიც გამოხატა მიზანი
და მნიშვნელობა ამ სამლოცველოს აღშენებისა.

ამავე დღეს, 12 საათის ნახევარზე მისმა მთავად
უკლად უსამღველოებსა აკურთხა და გახსნა «საე-
კლესიო ძველ ნაშთთა საცავი» სიონის სობოროსთან.

შენობა ამ მუზეუმისათვის აღშენებულ იქმნა დღით-
მშობლის სახელობაზე დასრულებული ძეგლის მეტადინეა-

ბით. შენობა აღშენდა სიონის ტაძრის გაღვანში. ამ
ძველ ნაშთებს ძლიან დიდი მნიშვნელობა ექნებათ ან-
ქელოლოგიისათვის. მისმა მთავად უკლად უსამღველოე-
სობამ, საქართველოს ექსარქოსმა ზღვადამ ადგილო-
ბითი უმაღლესი სამღველოების თანდასწრებით აკურთხა
მუზეო. მუზეოს გურთხევის შემდეგ მათმა მუზეუმამ
წარმოთქვა შემდეგი მოკლე სიტყვა:

«მოელი რუსეთი მადლობს ღმერთსა და ბრწყინ-
ვალედ დღესასწაულობს თავის ნათლის დებიდან 900 წ.
შესრულებას; ამასთანავე ადიდებს და აქებს ამ დღესას-
წაულობის მიზეზს წმ. მოციქულთ-სწორის დიდ მთავრის
გლადიმირს. რუსეთის იმპერიის ყველა ადგილებში ამ
შესანიშნავი დღესასწაულობის სახსოვრად ხსნიან დღითის
სასამოვნო და სულის და გონების განმანათლებელ და-
წესებულებათა. ჩვენმა გურთხეულმა ივერამაც, რომელ-
შიც შვიდი საუკუნით ადრე მოიფინა ქრისტიანობა,
კინებ რუსეთში, და რომელიც, რუსეთის სასულიერო-
თან და ეკლესიასთან შეერთების დღიდან, მუდამ და
შეუცვლელად იღებს უმაღლესეს მონაწილეობას რუ-
სეთის ყოველივე მოქმედებაში, ამ შესანიშნავი დღესას-
წაულობის დღე თავის ერთობისა და გულთადა თან-
გზმნობის სახსოვრად, შესწირა თავის წვლილი, რომ-
ელსაც დღითის სასამოვნო და სასულიერო განმანათლე-
ბელი მნიშვნელობა აქვს. ქართველებმა აღშენეს სამ-
ლოცველო წმ. მოციქულთ-სწორის დიდი მთავრის გლადი-
მირის სახელობაზე, რათა მასში შეეკადრონ უფალ-
სა ღმერთსა, რომელიც ამოდენი საუკუნეების განმავ-
ლობაში კეთილად იცავს რუსეთის ეკლესიას და სასულ-
მწიფოს, ამავე დროს სასულიერო განათლების მიზნით
ისხნება მეორე დაწესებულება, რომელსაც ეწოდება
«საეკლესიო ძველ ნაშთთა საცავი», რომელშიც უნდა
შეიკრიბოს ძველი წერილობითი და საეკლესიო ნაშთნი,
რომელნიც გადაჩინიან უწინდელი დროიდან; ასეთი
ნაშთნი, რომელთაც დიდი და განსაკუთრებითი მნიშვნე-
ლობა ექნებათ საეკლესიო ისტორიისათვის, ზღვადამ
მოიხრებინა საქართველოში.

«ასეთი დაწესებულება ნამდვილად შექვეყნის რუსე-
თის ამ შესანიშნავ დღესასწაულს. ბრძენი განმანათლებე-
ლი რუსეთის ცდილობდა როგორც რუსთა ნათლის-
ლებას, ისე მათში სწავლა-განათლების გავრცელებას. ამი-
ტომ იგი ყოველი მხრიდან გრებდა საღმრთო წიგნებს,
და სხვა-და-სხვა წერილობითი ნაშთებს, რომელნიც
პირველი საშუალებანი არიან საღვთის განათლებისათვის;
წმ. გლადიმირი ამისთანა საგნებს ხსნ ბეჭდების იმპე-
რატორებსა სოსოვად და ხსნ კონსტანტინეპოლისა ბატ-

რისკეს; შობდა ამავე საგნებს რუსეთის სხვა მონათუ-სავე სლავიანების შორისაც. ამისთანა დაწესებულებებით დიარსულებად შეგვიძლია მოვიხსენიოთ წმ. მოც.-სწორი დიდი მთავარი ვლადიმირი. რადგან ასეთი დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ «საეკლესიო ძველ ნაშთთა საცავს», გულით ვისურვებ, რომ მან წარმატებით შესრულდეს თავისი დანიშნულება და გაამართლოს ის იმედი, რომელსაც მასზე ვსდებთ...

«ძმობამ, რომელიც დაარსებულია წმ. ლეთის.მშობ-ლის სასელობაზე, უნდა განაგოს ეს დაწესებულება. შეეწიოს მას ზეციური საფარველი ლეთის.მშობლისა, რომლის წილ-სდამილი არის საქართველო, რათა ამ დაწესებულებაში ნამდვილი სარგებლობა მოუტანოს ივე-რისს»...

სიტუაციის გათვალისწინებით, მისმა მძალე უოვლად უსმდედგლოქობამ გამოაცხადა, რომ საეკლესიო ძეგლ ნაშთთა საცავი გახსნილია; ამის შემდეგ ამ ძმობის საეკლესიო-რეკონსტრუქციული განყოფილების თავს-მჯდომარემ, სამეცნიერო აკადემიის წევრმა—გორ-რესპონდენტმა დეისტ. სტ. სოკ. დიმიტრი ზაქარაძის შემ-ბაქრძემ წარმოასთქვა რუსულს ენაზე შემდეგი სიტყვა:

«თქვენო მადალ უოვლად უსამღვდე-ლოცობაგ და მოწყალებო ნელმწიფენო!»

ამ სამი წლის წინათ დაარსებულმა ძმობამ საქარ-თველს საექსპანსიონისამ თავის წესდების ძალით 24 მაისს 1888 წელს დაადგინა, გარდა მართლ-მადიდებელი ქრისტიანობითი განათლების გავრცელებისა საექსპანსი-ონში, შეუდგეს როგორც მართლ-მადიდებელი ძველი ნაშთების გამოკვლევას და დაცვას, ისე საშუალებათა გამოხატვას საეკლესიო ისტორიული მუზეუმის აღსაშენებ-ლად, რომელშიაც უნდა შეკრებილ იქმნეს ძველი საქ-ეკლესიო ნაშთი, რაიცა გაზრდილი არიან მთელს საქ-სარსლოში. დღეს, როგორც ხედავთ, ძმობის მტრ-დინეობით შესობა მუზეუმისთვის უკვე აგებულია და იმის გახსნა ხვდა რუსთა ნათლის-ებობდგან 900 წლის შესრულების დღესასწაულბადას.

ეს ამბავი არ არის უბრალო შემთხვევის მიზეზი, არამედ მის განსაკუთრებითი მნიშვნელობა აქვს და, მე მგონია, რომ უკეთესი შესანიშნავი დღის გამოარჩევა ამ მუზეუმის გახსნისად არც ვი შეიძლება. არიან ფაქ-ტები, რომელნიც ნებას გაძლევენ ვიფიქროთ, რომ ის დრო, როცა რუსებმა მართლ-მადიდებლობა მიიღეს, წარმოგვიდგენს დასაწყის და ზნეობითი კავშირს სა-

ქართველსა და რუსეთს შორის,—კავშირს, რომელიც არ შემწედა არც შემდეგ საუკუნეებში და თან და-თან ძლიერდებოდა და ბოლოს გათავდა საქართველოს რუ-სეთთან შეერთებით. მართალია, რომ ასეთი ფაქტები პირველ ხანებში ძალიან იშვიათად მოიძებნებოდა, მაგრამ ისტორიკოსისათვის მათთან დიდი მნიშვნელობა აქვს და მე ეჭვი არა მაქვს, რომ ეს კითხვა ნამდვილად გამოი-რკვევს, როცა ცნობაში მოიყვანენ საქართველოს იმ წე-რილობით ნაშთებს, რომელნიც აქამოდე სელ-უნლებ-ლად ეწევენ ეკლესიების წიგნთ-საცავებში. დღეიდან ვი ეს ნაშთი შეიქნებინ ჩვენი მუზეუმის საკუთრებად. თქვენს უფრადლებას მივაცტეკ აღნიშნულ ფაქტებზე პირ-ველ ხანაში, X და XVI საუკუნეების შორის. მე—XVI საუკუნიდამ დაწეული ეს ფაქტები იმდენად ცხადნი არიან, რომ ისინი განმარტებას არ საჭიროებენ.

ქართველების რუსეთთან ადრინდელი კავშირის შესა-სებ ცნობას ეხანულობთ ჩვენ პირველად X და XVI საეკ. ქართულს ხელთ ნაწერებში, რომელნიც ეკუთვნიან ათონის ივერიის მონასტერს. ამ ხელ-ნაწერებიდან სჩანს, რომ ქართველ ბერ-მონაზონთა შორის მონასტეობად რუსის ბერ-მონაზონებიც, და ამასთანავე ივერიის და რუსიკის ანუ ზანტლევიმონის მონასტრებში მცხოვრებ ბერ-მონა-ზონთა შორის ვხედავთ მეგობრულ განწყობილებასაც; როგორცა სჩანს რუსულ წყარობიდან, პატარა მონასტ-რის, კაცარის, რომელიც სადაგო იყო ბერძენთა და რუ-სებს შორის, რუსიკის მონასტრისადაი გადაცემის დროს მოწმად დასწავლია ქართველი წინამძღვარი დიმიტრი. იმ დროს რუსებმა, რასაკვირველია, თვით საქართველოშიაც დადიოდენ, რასაც ამტკიცებს ჩემი გამოკვლევა; როცა მე დაკავალეიქე საქართველოს ძველი ტაძრები, ზოგიერთ ამ ტაძრების კედლებზე ვხეკე წარწერანი, რომელნიც სლავიანური ასოებით არიან ამოჭრილნი და ამიტომ საბუთი მაქვს ვიფიქრო, რომ ჩვენი ტაძრბის ნანგრევებში ვხანავთ იმავე დროის რუსის ხელისანთა ნაკეებ ნაშთებსაც; რომ XVI საუკუნეში საქართველო-ში მოდიოდენ რუსეთიდან ხატების მსატარანი საქარ-თველს მეფეების თხოვნით ჩვენი ტაძრბის დასახატავად, ეს მტკიცდება როგორც ოფიციალურად, ისე აღმოჩენილ ნაშთა მოწმობით, რომლებზედაც სლავიანური ასოებით არის წარწერები.

იმავე დროის ნამდვილს ფაქტებს წარმოგვიდ-გენენ საქართველოს და რუსეთის სამეფო გვარეულობა-თა წევრების ერთმანერთ შორის ქორწინებითი კავშირი. უოველივე ეჭვს გარეშა ის ფაქტი, რომ მეუღლე რუსე-თის დიდის მთავრის იზისლავ მსტისლავის ძისა, რომ-

მელსაც კარამზინი მეფის აბაზის ქლად უწოდებს, იყო ქალი საქართველოს მეფის დიმიტრისა, რომელიც მეფობდა 1125 და 1154 წლებში. ამ ქორწინებას აწერენ 1154 წ. როგორც ქართული, ისე რუსული სელაწეობისაგან სხანს ცხადათა ქორწინება საქართველოს დედოფლის თამარისა (1124-1212) დიდი მთავრის ანდრეა ბოლოლიუსის შვილზე გეორგიზე. ამ დროს, როგორც სხანს, საქართველო ძალიან დასლოკებული ყოფილა რუსეთთან; ეს იქიდანაა სხანს, რომ როცა ლაზარაჰი ზამოკარდნილა თამარის საქმის ამოწმებაზე და როცა გიორგის სახელი უხსენებიათ, აღმოჩენილა, რომ საქართველოში უკვე ქქეობით შეკრებილი ცნობები გიორგის ვინაობაზე და ის გარემოებანიც სცოდნიათ, რომელთა გამო გიორგი იძულებული შეიქნა წასულიყო რუსეთიდან პოლოცკელების ქვეყანაში, სადაც იგი გატაცდებოდა სტროგობდა, და ქართველებს ამ გიორგისათვის მიუციათ უბრატკობა იმ პირთა შორის, რომელთაც სურებიათ თამარის თხოვა, რადგან, როგორც საქართველოს მატინე მოგვითხრობს, «გიორგი ეკუთვნოდა ხალსს, რომელიც აღიარებდა მართლ-მადიდებელს სარწმუნოებას.

მონგოლთა სატახტო ქადაქში საქართველოს დიდი კაცობის და მეფეების შესვედრის რუსეთის დიდკაცობთან და მთავრებთან, რომელსაც მოწმობს კვრთხილი მოგზაური პლანო კარზინი, რომელსაც ეს პირნი უნახავს 1246 წ. მანგუ-ხანის სასახლეში, კიდევ უფრო უნდა დაესლოკებია წამომადგენელნი ორი ერთ-მორწმუნე ხალსისა, რომელნიც ერთ-გვარად იტყუებოდნენ კედურ მონგოლთა მონობის ქვეშ. გარემოებანი, რომელნიც თან დაერთენ ქ. უაზანის რუსებისაგან ალებს, გვიმტკიცებენ ამ აზრს. გონებ ბევრმა თქვენგანმა არ უწყის, მაგრამ ის კი ნადვილია, რომ უაზანის ალება პირველად იოანე დიდისაგან 1487 წ., ხოლო შემდეგ იოანე გროზნისაგან 1558 წ. საქართველომ მიუღოცა რუსეთს თავისგან გავაზანილი კაცობის პირით. აქ ურადლება უნდა მივაჭროთ იმაზე, რომ როცა ჯარს, რომელიც გაჩნ რტუმი უაზანს, კერ გაუბედიანს უბის დაწყება, იოანე გროზნი მიბრუნებია ჯარს და გაუმხეკვებია; სხვათა შორის, იოანეს უჩვენებია ჯარისათვის ის გარემოებანი, თუ როგორ იმარჯვებდა ხოლმე თამარი ჯარის შემწეობით: «თქვენ გაცონილი გაქვსთ, და უწყის იოანეს, ღვთის დიდი მოწყალეა და ყოვლად წმიდა ღვთის-მშობლის შემწეობა, რომლის ძალით ივერიელმა ეველზე ბძემმა დედოფალმა თამარმა დიდებულად ხდია უღმერთო ბერსიელებს?» აგრეთვე საჭიროა მი-

ვაჭროთ ურადლება იმაზეც, რომ ეს სიტყვა, როგორც ბევრი ამტკიცებენ, კარგა ვრცლად არის დაწერილი თამარზე და ვიღაც უცნობი ავტორისაგან, რომელსაც ეს ცნობები შეუკრებია ქართული წყაროებიდან. ეს წერილი მოხსენებულა «უაზანის სამეფოს ისტორიაში». თამარის ერთ იმძვეკათაგან, რომელსაც იოანე გროზნი იხსენიებს, ასახელებენ დედოფლის დიდებულძვეკას 1203 წ. შამხარის დროს (mée usiatique, I, 563-578.— addit. a l' uistoize delu géozgie 1851 წ. 288-296).

ვათაგებთ ამ ფაქტებით, მხოლოდ მოგაკონებთ თქვენ, რომ XVI საუკუნის შესრულების შემდეგ იწყება ხშირი მიმოსვლა საქართველოს მეფეებისა და მფლობელებისა რუსეთის სელმწიფეებთან; პირველად ამ მიმოსვლათა მიზანი იყო ის, რათა რუსეთს მივარკვებოდა აღმოჩენა საქართველოსათვის; ხოლო შემდეგ ჩვენი მეფეები ითხოვდნენ, რათა საქართველო ქვეშევრდომად მიეღო რუსეთს. ვიმეორებ, რომ ადრევე ხანებში საქართველოს რუსთან დასლოკების ისტორიული მსგელობის გამოსარკვევად საჭირონი არიან ქართული ნაწერების ძველი ნაშთები, რომლებიც უნდა შეკრებილ იქმნენ ამ ახლად გახსნილ მუზეუმში.

ამისათვის ჩვენ უკვლანი უნდა შევეწიროთ და სელი მოუწოთ მუზეის წამატების საქმეს. ამასთანავე ნება მიბოძეთ გაცანოთ თქვენ წესდება ამ დაწესებულებისა, ანუ როგორც ის თვით წესდებაში იწოდება, «საეკლესიო-არქეოლოგიურ ძველ ნაშთა საცავისა საქართველოს საექსარხოსოში». ამ წესდებით, რომელიც მოწინებულ იქმნა მალე ყოვლად უსამდელოებისა შალდადისგან და წარდგინელ უწმ. სინოდში დასამტკიცებლად, ძველნაშთა საცავში შეინახებინ: ა) ძველი სელთ-ნაწერები, ძველი ნახეტი წიგნები და გუჯრები, ანუ რქები საქართველოს მონასტრებისა, ეპისკოპოსების საკათედრო ტაძრებისა და სამრევლო ეკლესიებისა; ბ) ძველი აკვრულთა— შესამოსლები, საღმრთო ჭურჭლები, და სხვ., რომელთაც დღეს აღარ ხმარობენ ღვთის-მსახურების დროს, ანუ რომელნიც სახმარებლად აღარ ვარგან; და ყველა საეკლესიო ნაშთები, რომელნიც მოაზრობიან საქართველოს საექსარხოსოს მონასტრების და ეკლესიების ნანგრევებში. განსაკუთრებითა განყოფილება ძმობის რჩევისა, რომელსაც უნდა მართოს ეს ძველნაშთა საცავი, ვადებულა: ა) იქონიოს აფიციალური სია (КАТОЛОГЪ), რომელშიაც სინამდვილით და სიწორით უნდა იქმნენ აღნიშნული ყოველი ნივთის სახელი და

ის ადგილი, საიდანაც რა ნივთის გამოგზავნილი; და ბ) იმ ნივთებს, რომელთაც განსაკუთრებით მნიშვნელობა ექმნებათ მეცნიერებისთვის, უნდა შეუდგინონ დაწერილობითი აღწერილობანი.

წესდება, როგორც სედავთ, ძალიან დიდ მოკალებას სდებს ძმობის რჩევის განსაკუთრებით განყოფილებას: განყოფილებამ უნდა შეჭკობოს საეკვლესიონაჩქელოლოგიური ნაშთები და შეუდგინოს მათ სია. იმედი გვაქვს, რომ ძმობის განყოფილება თავის მოკალებას სინდისიერად შეასრულებს; მაგრამ, რაც უნდა იყოს, ამ განყოფილების ასეთი მოკალება ვერ დააკმაყოფილებს კერძო საზოგადოების განთლებულ ნაწილს და კერძო მეცნიერების მძიებელთ. რასაკვირველია, სასეში გვაქვს, რომ ძმობის რჩევის განყოფილების წევრებზედ მოკავშირეთ უფრო ნაწილად და განთლებულნი ვიხილო; მაგრამ ამასთან ნუ დავივიწყებთ, რომ აჩქელოლოგია საზოგადოდ და საქართველოსი განსაკუთრებით ძალიან ძნელი საქმეა, ვინაიდან ძველ ნაშთებზე ქართული წარწერების შესწავლა, მათი ისტორიულად და ფილოლოგიურად განჩეკვა ხანგრძლივ მომზადებას და შრომას ითხოვენ. ამიტომ განყოფილება საჭიროდ რაცის ეს ძველ-ნაშთთა საცავი თავდაპირველად აქტიოს თავის მოსამზადებელ სკოლად. შემდეგ, რასაკვირველია, აღძრულ იქნება კითხვა ძველ ნაშთთა საცავში მოგროვებულ ნივთების მეცნიერულად განჩეკვაზე და სპეციალურ გამოცემაზე, რომელმანც უნდა შეატყობინოს განთლებულ საზოგადოებას ის ნივთები, რომელნიც საცავში იქნებიან. მაგრამ ეს, როგორც სედავთ, დამოკიდებულია დროზე და შეძლებაზე, თუ ასეთი აღმოჩნდება ძმობის განკარგულებაში».

ეს სიტყვა დიდის უფრადებით მოასმინეს შველა იქ დამსწრე პირებს. ამ სიტყვის შემდეგ აღვიდა კათედრაზე საქართველოში სტუმრად მოსულა, გამომჩინილი არქეოლოგი ალექსანდრე თეოდორეს ძე სელევიაკოვი, რომელიც წევრთა პეტრობურგის არქეოლოგიურა ინსტიტუტისა. ასანდგავდა მეცნიერმა წარმოსთქვა მშვენიერი სიტყვა, რომელშიაც ღირსეულად შეაქო საქართველო.

მესამე დღეს, 17 ივლის, კვირას, ნაშუადღევის პირველ საათზე აქტი იყო თბალისის სასულიერო სემინარიის შენობის ერთ ზალაში. დანიშნულს დროს მობრძინდენ სემინარიაში ძალად ყოვლად სამღვდელთ, საქართველოს ექსარხოსი ზღვადი, ეპისკოპოსი ბესარიონა, საქართველო იმერეთის სინოდისნი კანტორის წევრნი, ქალაქის მთელი სამღვდელთა და დიდძალი ხალხი.

აქტი გაიხსნა ლოცვით, ლოცვის შემდეგ წაკითხულ იქმნა სამი ლექცია. პირველად ლექცია წაიკითხა მ. დეკანოზმა კალისტოვამ, რომელმაც მოუთხრო იქ დამსწრეთ რუსეთის სასკლმწიფოის დაარსება და რუსეთის ხალხის ნათლისღება დიდი მოაზრის წმ. მოციქულთ სწორის კლადიძის დროს. მეორე ლექცია წაიკითხა სემინარიის მასწავლებელმა, რომელმაც განუმარტა მსმენელთ, თუ რა ზედ-მოქმედება აქვს კაცის სულზე ქრისტიანობას; მესამე ლექცია წაიკითხა სემინარიის ინსპექტორმა მ. ბერ-მონასტონმა ნიკანორმა; მ. ნიკანორმა დაწვრილებით მოუთხრა მსმენელთ ის გაკლენა, რაიცა ჭქობდა მართლ-მადიდებელ ღვთის-მსახურებას რუსეთის ხალხზე წმ. კლადიძის დროს.

როგორც კითხვის დროს, ისე ლექციების გამოთქვას მისი ძალად ყოვლად უსამღვდელოესობის, საქართველოს ექსარხოსის ბგალობელთა გუნდი მშვენიერად გალობდა ხალხურ ჭიმს «ღმერთო, დაიტეკ მეფე!» ამის შემდეგ წაკითხულ იქმნა ტელეგრამა, მიღებული ძალად ყოვლად უსამღვდელოესობის, საქართველოს ექსარხოსის ზღვადის მიერ კიევიდან ერთი ვაკასიელი დეპუტატისგან, რომელიც გავზავნილი იყო კიეში რუსების ნათლისღების 900 წლის დღესასწაულზე დასასწრებლად. იი ტელეგრამის შინაარსი; «დღესასწაულობა შესრულდა შესანიშნავი გულს-მოდგინებით; გარდა კიევის მიტროპოლიტისა დაესწრენ კიდევ ორი—სერბიელი მისაღი და ჩერნოგორელი—მიტროფანე, 14 მთავარ-ეპისკოპოსნი და ეპისკოპოსნი და სხვა მრავალნი წარმომადგენლნი; მასწინძობა გაუწიეს ყველას ნამდვილ რუსული. თქვენს ძალად ყოვლად უსამღვდელოესობას ხალხს უძღვნიან ყოვლად სამღვდელთა მიტროპოლიტნი, მთავარ-ეპისკოპოსნი და ეპისკოპოსნი, ბაბუკ-პროკურორი უწ. სინოდისა, მმართველი სინოდის კანცელარიისა ვ. კ. სხლერი და სხვანი მრავალნი».

აქტის გათავების შემდეგ საქართველოს ექსარხოსმა გადასცა ხალხს ლოცვა-კურთხევა და მასთან დამსწრეთ დაურთო სასულიერო ზნეობითი შინაარსის წიგნები და ცხოვრება წმ. შლოდიმირისა.

საზოგადოებრივი მკვლევარობა.

31 ივლისს, ნაშუადღევს ორ საათზე ქუთაისში მოხდა საზოგადოებრივი მკვლევარობა, რომელშიც თავზარი დასტა მთელს ქალაქს. მოჭკლეს ბლადონინი მღვდელი საკათედრო საბოროსი მ. ილარიონ გერსამია. განსკუ- ნებული სტროკებდა არქივის ქუჩაზე, წმ. გიორგის ეკლესიის მახლობლად.

აი როგორ მოხდა ეს საზოგადოებრივი მკვლევარობა: ღამის ორ საათზე გორასზე მცხოვრებნი გამომავლია კა- ტის არს ჩვეულებრივმა უვირილმა, რომელიც მოისმობდა მ. გერსამიას სახლიდან. უვირილზე გამოცვივდენ ახლო- მახლო მეზობლები და გაქანენ გერსამიას ბინისაკენ, საიდგანაც განსკუნიებული ძმისწული საზარკელის ხმით გამოიძახოდა: «ბიძა ჩემი მოჭკლესო». როცა მეზობ- ლები შეიკრიბნენ, მ. ილარიონ გერსამია ნახეს მისი სახლის ბალონზე მდებარე მთლად გასისხლიანებული და თერ- მისდილი. განსკუნიებული საბოროს ხმით გაიძახო- და: «მიშველეთ რამეო». მაშინვე მ. გერსამიას ოთახი- დამ გამოიტანეს კარატი და ზედ დაწვიინეს ავადმყოფი. როცა მ. გერსამიას გასისხლიანებული პერანგი გახადეს, აღმოჩნდა, რომ ავასაკებს მ. გერსამიასათვის ხანჯალი ჩაკრათ მარჯვენა ბეჭის მახლობლად. ხანჯლის წვერო მეორე მხრით იყო გამოწული. ჭრილობიდან, როგორც კოკის პირიდან, გამოდიოდა სისხლი. ეს ამბავი მა- შინვე პოლიციას აცნობეს. სულ ნახევარი საათის განმავ- ლობაში მთელი პოლიციის წარმომადგენელნი მოვიდნენ. როგორც მეზობლებმა, ისე პოლიციის წარმომადგენ- ლებმა გამოჭკითეს მ. გერსამიას, თუ ვინ თუგენ ავასა- კები. უგელა ამ კითხვებზე მამა ილარიონ გერსამია იძლეოდა ერთსა და იგივე პასუხს: «მე მეძინა, როცა ავასაკები დამწვიინენ ოპზე და პირზე ხელი და- მაფარეს და მეუბნებოდენ: «ხუმათ იფუიო». მე გაუ- ძლდი მათ და ამიტომ ხანჯალი ჩამკრეს ზურგში და გაიქნენ. ძალიან კი გეომე. თული მათ არ უთხოვნიათ. კაცი სულ სამი ან ოთხი იქნებოდა. ოთხისს უგანა გა- რები დაუგეტელი მჭონდა და იქიდან შემოვიდენ ავასა- კები». ამ დროს მოვიდა ქალაქის ექიმი, რომელმაც სთქვა, რომ ჭრილობა სისიგვინიო და დაიბრა, რომ უინული ადევით ჭრილობაზე, რომ სისხლის დენამ იკლო- სო და წავიდა. მოვიდა გამომეძიებელიც, რომელსაც მ. გერსამიამ იგივე ხველება მისცა, როგორც პოლიციას. ნაშუადღევს 4 საათი იქნებოდა, რომ მთელი პოლიცია და ქუთაისის მაზრის უფროსის თანაშემწე ბ. ზ. უი-

ფიანი ჩათვრებით გამოედგნენ ავასაკებს. დილის შვიდ საათზე მ. გერსამიამ დაუძახა ერთ თავის ნაცნობს და უთხრა: «უთში ვექსილების და ჩემს შვილს არ დაკარ- გოსო». ამ დროს მოვიდა პოლიციის ბოქაული თ. წუ- ლუკიძე, რომელსაც დამტკრული უთება ენახა ქალაქს გარედ, ოლასკურასზე და იკითხა: უთები ხომ არაფე- რია წადებულიო. მ. გერსამიამ დაუძახა თავის შა- ტარს მოსამსახურეს და უთები მოაძებნია. აღმოჩნდა, რომ ორი შატარს უთი, რომელშიაც თულება ჭკონების ხოლმე შენახული მ. გერსამიას, წადებული იყო. მაშინ ამო- იოხრა მ. გერსამიამ და პირზე ჯვარი გამოისახა. მხოლოდ მაშინ დაწმუნდა საბოლო, რომ ავასაკები თულებიასთვის იუგნენ მოხუცნი. პოლიციის ბოქაულმა ბ. ბ. დ—მეჭკითა მ. გერსამიას, თუ რაიყო უთებშიო; ამაზე მ. გერსამიამ მიუგო: «ერთ უთში იყო თექვსმეტი თუმა- ნი თეთრი თული, ერთი თუმნის კვატირინეს მანეთები, ვექსილები და სხვა-და-სხვა საბუთები».

მეორე დღეს ექიმის მოსვლამდის მოიყვანეს ბ. თუქმანიძე, რომელმაც დაამედა მ. გერსამია და წამ- ლების მოსატანად წავიდა. თუქმანიძე მალე მობრუნდა უგარვე და ჭრილობა გაუხადა. ჭრილობის გამოწო- მის შემდეგ სთქვა, ჭრილობა სისიგვინიო არ არისო და წამალი დადო მასზე. ამ დროს მოვიდა ექიმიც. ექიმმა დათვლიერა ჭრილობა და მერე თუგრა იგი. გა- ათავებს თუ არა ჭრილობის აკრება, მ. გერსამიამ, რომელსაც აქობამდე სრული მესიიება და ცნობა ჭკონდა, დაიყვირა: «სული შემესუთაო» და განუტევა სული.

იმავე დღეს პოლიციამ და მაზრის უფროსის თა- ნაშემწემ ბ. ზ. უიფინმა ორი ავასაკი დაატუსაღეს, რომელთაც ჯანებში უნახეს ზოგაერთი საბუთები მამა გერსამიასი. დღემდის თითქმის 5 ავასაკი არის ამ საქ- მის შესახებ დაჭერილი. ესლ ნამდვილად შეტუობილია, რომ ავასაკები ყოფილან ექსა. მათ ეს საქმე განზრ- ხული ჭკონებისთ ექსა თვის წინად. ზოგაერთი მათ- განი თუქმე სშირად დადიოდა მ. გერსამიას სახლში და კორში, როცა განსკუნიებული ახალ სახლს ამენებდა. ავასაკებს შეტუობილი ჭკონით, თუ სად ეწეო მ. გერ- სამიას თულებიანი უთები. შეტუობილია აგრეთვე ისიც, რომ მ. გერსამიას მოკვლა არ სდომებიათ ავასაკებს, რომ განსკუნიებულს წინააღმდეგობა არ გაქვია მათთვის. როცა განსკუნიებულის ძმის წულს უვირილი დაუწეა, მაშინ მ. გერ- სამიას ორი ავასაკი ხელში ჭეოლებია დაჭერილი, ამ დროს ერთს ავასაკს ამოუღია ხანჯალი, ჩათვრავს ზურგში მ. გერსამიასათვის და გაქტეულან.

მ. გერსამია იქნებოდა 49 წლისა. იგი წინეთ მსახურებდა სვანეთში, სვანეთიდან გადაიკადა ჯუხსუმიში, სადაც უკანასკნელი 12 წელიწადი იყო ბლადონინად და მღვდლად. წელს განსკვნებული თავისი თხოვნისა მეტრ იქრეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა გამოიყვანა ქუთაისის საკათედრო საბინოში მღვდლად. განსკვნებული თავის მუყაითი სამსახურისათვის კარგად დაჯილდოებული იყო: მას ჰქონდა კამილაკვა, მკვდის ჯვარი და ანნას მესამე ხარისხის ორდენი.

შენიშვნა ზარებსზე.

ზარების ხმარება ძალიან ძველი დროიდან არის შემოღებული, მაგრამ პირველ ხანებში ზარებს არა ჰქონდათ ის დანიშნულება, რომელიც დღეს აქვს მათ.

რომაელები ხმარობდნენ პატარა ზარებს შინაური საჭიროებისათვის: ზარის ხმით უძახდნენ თავიანთ მოსამსახურეებს, აღვიძებდნენ მათ, ანიშნებდნენ კარების გაღებას და სხვ. ძველი ბერძნები ზარების შემწობით ხალხს იწვევდნენ ხალმე სავაჭრო მოედნებზე და სხვა. ზარების ხმარება მლოცველების ეკლესიებში შესაკრებლად შემოიღო, როგორც ზებირ-გადმოცემა მოგვითხრობს, წმ. პავლინმა ნოლანსკიმ (400 ქრ. დაბადების შემდეგ). ამავე წმიდანს აწერენ პირველადე დიდი ზარების ჩამოსხმას.

მეექვსე საუკუნის ნახევარში დასავლეთ ევროპაში თითქმის ყველგან შემოიღეს ზარები; შემდეგ VIII და IX საუკუნეების განმავლობაში ზარების ხმარება გავრცელდა ყველგან. ალკუინი, რომელიც ცხოვრებდა დიდი ძარლოსის მეფობის დროს, მოგვითხრობს რამდენიმე შემთხვევას ზარების კურთხევის სას. საბერძნეთში კი ზარების ხმარება შემოიღეს უფრო გვიან. პონსტანტინებოლში პირველად ზარები გამოუგზავნა იმპერატორს მიხეილს პენციცილმა დოჯემა, ზარები სულ 13 იყო და გამოგზავნილი იყო წმ. სოფიის ტაძრისათვის.

რუსეთშიაც ზარები დასავლეთიდან შემოიღეს და, როცა მლადიმირმა ქრისტიანობა მიიღო, ზარები უცებ გავრცელდნენ. მონგოლების თავს-დაცემამდის რუსეთში ზარებს ხმარობდნენ მართა უმთავრეს ეკლეს-

სიებთან. პირველად ზარებს ყიდულობდნენ და მოჰქონდათ რუსეთში დასავლეთიდან. ეს ზარები პატარაები იყვნენ, რადგან დიდი ზარების მოტანა მაშინდელ დროში ძალიან ძვირათაც ჯდებოდა და მასთან ხვირიანი გზების უმექონელობისა გამო ძალიან საძინელოც იყო. დიდი ზარების ჩამოსხმა იწყეს რუსეთში მას შემდეგ, როცა თვით რუსეთშივე დაიწყეს ზარების კეთება. აქვეში ზარების ჩამოსხმა დაიწყეს XIII საუკუნეში, მაგრამ თათრების თავ-დასხმამ შეაჩერა ეს საქმე. მაგრამ განთავისუფლდა თუ არა რუსეთი თათრების მონობისაგან, ზარების ჩამოსხმის საქმე ისევ განახლდა; ჯერ ისევ დასავლეთიდან დაიწყეს ზარების მოტანა რუსეთში, მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ თვით რუსეთშივე დაიწყეს ზარების კეთება.

შველა იმ საგანთა შორის, რომელთაც რაიმე დამოკიდებულება კი აქვსთ ღვთის-მსახურებასთან, ზარებს შესამჩნევი ადგილი უჭირავსთ. ზარების კარგად დაკვრა ხელს უწყობს ღვთის-მსახურების დიდებულად შესრულებას; ზარების რეკა დღესასწაულ დღეებს აძლევს მხიარულებას, ამაღლებს კაცის სარწმუნოებრივ გრძნობას და ამზადებს მორწმუნეთა, რათა მათ პატივი სცენ სარწმუნოების საიდუმლოთა შესრულებას. მთელ საქრისტიანოში ზარები ითვლებიან ღვთის-მსახურების საკუთარ და მიუცილებელ ნაწილად.

ამიტომაც ეკლესიების წინამძღვრები სტაროსტები და სამრევლოთა სამხრუნველონი, რომელთაც კი ესმისთ ზარების მნიშვნელობა, ყოველივე ღონეს ღონობენ, რომ, რაც შეიძლება, კარგი ზარები მოიპოვონ თავიანთი ეკლესიებისათვის. მაგალითად საფრანგეთში რეგალიუციის შემდეგ, რომელმაც დიდი უბედურობა მიაყენა საფრანგეთს, სამღვდელოების პირველი საქმე იყო სამრევლოების ხელახლად აღშენება. მთვით უღარიბესი ეკლესიების მღვდლებიც ამ საქმეში დიდ გამჭრიახობას იჩენენ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენ, სამღვდელოებას ძალიან ცოტა გვეხმის ზარების ჩამოსხმის საქმე და ის, რაც ამ საქმეს შეეხება. ზარების მკეთებელთა რიცხვიც ისე მცირეა, რომ საძნელო ხდება მათი რჩევით ხელ-მძღვანელობა.

ეს არის მიზეზი, რომ სამღვდელოების შრომა და ხარჯი ჯეროვანად ვერ გვირგვინდება. ამიტომ ამ შენიშნით ჩვენ გვინდა, რამდენათაც ეს შესაძლოა, მო-

უთხრათ სამღვდლოებსა ზარების ჩამოსხმის საქმე, მათი წარმოება, სამრეკლოების შენება და სხვ.

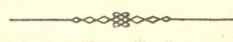
ზარების ჩამოსხმისათვის საჭიროა ორი მდნეული: სპილენძი და კალა. სპილენძს იღებენ 75—78%⁰, კალას კი 25-22%⁰. თუ სპილენძი მეტი მოვიდა, მაშინ ზარს ეძლევა რბილი ხმა; თუ კალა მოემატა, მაშინ ზარა ადვილად ტყდება.

ზადატრით არ შეგვიძლია განვსაზღვროთ ამ მდნეულთა ფასი, რადგან მათი ფასი ხშირად იცვლება. მაგალითად ფუთი ახალი სპილენძი ფიტალებით ღირს 13 მანეთი, ძველი კი 9 მ. 50 კ. ინგლისური კალა მათეულებით ფუთი ღირს 23 მ. უკეთესი იქნება, ამ საქმის შესახებ დავეკითხოთ იმ პირთ, რომელნიც ნარდად ყიდიან რკინებს, სპილენძს და კალას. ძალიან წმიდა სპილენძი, რომელშიაც არაფერი სხვა ნივთიერება არ ურევია, წითელი ფერისაა. შევლახე უკეთესი სპილენძი იზოგება რუსეთში. თვისებით ეს სპილენძი სჯობია ინგლისურ სპილენძს, რომელიც ძალიან დიდ ხმარებაშია. რაც შეეხება კალას, ეს უმეტესად ინგლისიდან მოაქვს. ძალა უნდა იყოს მაგარი, თეთრი, როგორც ვერცხლი, არ უნდა ჰქონდეს ხმა, მოლუნვის დროს უნდა ჰქრიალი გაქონდეს. რბილს და ნაცრის-ფერ კალაში ტყვია ურევია; თუ კალას ხმა აქვს, ეს მისი ნიშანია, რომ მასში თუთია ურევია (ЦИНКЪ). ზარებისათვის თუთიას და სპილენძის ხმარება მანებელია, და ფასდაც ისინი კალაზე ოთხჯერ ნაკლებად ღირან.

ზარების ჩამოსახმელად უნდა იხმარონ პირველი ხარისხის სპილენძი, კალა კი მეორისა (პირველი ხარისხის კალა, რომელიც ინდოეთიდან მოაქვთ, და რომელსაც სახელად ბანკას კალას ეძახიან, ძალიან ძვირია); მაგრამ კალაში სხვა რაიმე ნივთიერება არ უნდა იყოს შერეული. — მათი სიტყვით ძალიან ფრთხილად უნდა იქმნეს არჩეული კალა და სპილენძი ზარების ჩამოსახმელად. როცა პირობით ვეკვრით ზარების ჩამოსახმელ ქარხნების პატრონებს, მათ უნდა მოვსთხოვოთ მინუშები, რომელიც უსათუოდ ქიმიურად უნდა იქმნენ გასინჯული ქიმიკოსისაგან, ანუ მდნეულთა ჩამოსახმელ ქარხნებში მომუშავე კაცისაგან, მაგრამ ამ კაცს არაერთაობე დამოკიდებულება არ უნდა ჰქონდეს იმ ქარხანასთან, რომელიც სამუშაოს იღებს. ნიმუშებზე, რომელნიც გასინჯვის შემდეგ კარგი გამოდგებიან, უნდა დაასვან როგორც ქარხნის ბეჭედი, ისე სამუშაოს მიმცემისა და უნდა შეინახონ წერილობით პირობასთან.

როცა მდნეულებს ჩააწყობენ საღობო ფერებში, ექსპერტებმა, სამუშაოს მიმცემისაგან დანიშნულებმა, უნდა თვალი ადევნონ, რომ მომზადებული ნივთიერება ნამდვილად მინუშებისთანა იყოს. სამუშაოს მიმცემს პირობის ძალით ნება აქვს გაასინჯოს გამოცდილ და მცოდნე პირთ ნაჭრები, რომელნიც დარჩებიან ზარების ჩამოსხმის შემდეგ, რომ შეიტყონ, თუ რამდენათ წმიდა არის მომზადებული ნივთიერება და რა ზომით არიან ნახმარნი. თუ ამ ნაჭრებში აღმოჩნდა ტყვია და თუთია, სამუშაოს მიმცემს ნება აქვს მოსთხოვოს მექარხნეს იმ ფულზე დაკლება, რომელიც ერგებოდა მას მთლად მთელი ზარის წონის შედარებით. წერილობით პირობაში უთუოდ ორი მუხლი უნდა იქმნეს შეტანილი: ზარის ხმა და მისი ხმის სხვა ზარების ხმასთან შეთანხმება უნდა შეამოწმოს იმ კაცებმა, რომელთაც კარგად იციან მუსიკა და რომელთაც დანიშნავს სამუშაოს მიმცემი; 2) ქარხანამ უნდა მიიღოს თავისთავზე ზარის ამართვა და მასთან ვალდებულია მოამზადოს ზარის ყოველივე მოწყობილება, როგორც მავენა, კოჭები, მსხვილი თოკები და სხვა.

მხლა ორიოდ სიტყვა ვსთქვათ თვით ზარების ჩამოსხმაზე. ზარას ენა ძალიან დიდი არ უნდა ჰქონდეს. შფრო მოსქო უნდა იყოს ზარის ის ნაწილი, რომელზედაც რეკის დროს სცემს ენა, რომ ზარი არ გატყდეს. ზემო ნაწილი ზარისა იმდენად სქელი უნდა იყოს, რომ მთელი ზარის სიმძიმეს უძლოს. შუა-რო ნაკლები სისქე უნდა ჰქონდეს ზარის შუა ნაწილს, რადგან მას არაფერი ძალა არ ადგია. ზემო ნაწილი ზარისა უნდა უდრიდეს $\frac{2}{5}$. ზარის ყურები უნდა შეადგენდენ $\frac{2}{3}$ ოთხ-კუთხი სისქისას და სიმალისას $\frac{1}{2}$. ზარების სიმალე ყურებამდის უნდა იყოს 12, ხოლო დიდი ზარს გული 15. ბევრი სხვა და სხვა სიდიდის ზარების ხმების თანხმობა შეგვიძლია შევიტყოთ ამ ზარების სიდიდის ერთმანეთთან შედარებით. მეორე ზარის შუა გული უნდა შეადგენდეს $\frac{9}{10}$ ნაწილს პირველისას, მესამის გული — $\frac{9}{10}$ მეორისას და სხვა. ზარების ყველა სხვა ზომებიც უსათუოდ ერთი-ერთმანეთს უნდა ეთანხმებოდნენ. მესამე ზარის სიმძიმე უნდა ეთანახწორებოდეს პირველი და მესამე ზარის მთელი სიმძიმის ნახევარს.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

სიხარულით უნდა ვაუწყოთ ჩვენს მკითხველებს, რომ მის მალალ ყოვლად უსამღვდელოესობას, საქართველოს ექსარხოს პალაადის განუზრახავს წმ. მოციქულთ-სწორის, საქართველოს განმანათლებელის ნინას სახელზე სამლოცველოს აღშენება კალუბანის ეკლესიის გალავანში და სამწირვლოს აღშენება ამავე წმიდანის სახელზედ ანჩბატის ანუ თბილისის რაიონში მართლ-მადიდებელ ეკლესიასთან. ღღემდის ეს მშენიერი აზრი არავის მოსვლია. ღღეს კი, ჩვენდა სასიხარულოდ, მალალ ყოვლად უსამღვდელოესი, საქართველოს ექსარხოსი პალაადი მეცადინობს ღღესეულათ იღღესასწაულოს ამ ჩვენი გამანათლებელის ღღეობა და მის საუკუნო მოსახსენებლად აღაშენოს სამლოცველო და სამწირვლო. ამით მათი მეუფება დააკმაყოფილებს საქართველოს ხალხის ღღი ხნის ნატვრას. ამისთანა სამლოცველოს და სამწირვლოს აღშენება მით უმეტეს საჭიროა, რომ ღღემდის საქართველოს სატახტო ქალაქ თბილისში ამ შესანიშნავი წმიდანის სახელზე, რაიონსაც ისეთავე მნიშვნელობა აქვს ქართველთათვის, როგორც წმ. მლადიმირს რუსთათვის, არ იყო არც სამლოცველო და არც ტაძარი.

* *

როგორც მთელს რუსეთში, ისე საქართველოშიაც ღღის ამბით იღღესასწაულეს რუსების ნათლისღების ცხრა ასი წლის ღღესასწაული. მს ღღესასწაული თბილისში იღღესასწაულეს სამი ღღე. ამ ღღესასწაულობის სახსოვრად მისი მალალ-ყოვლად უსამღვდელოესობის საქართველოს ექსარხოსის პალაადის განკარგულებით აღშენებულ იქმნა მშვენიერი სამლოცველო წმ. მლადიმირის სახელზე და საეკლესიო ძველ ნაშთთა საცავი. მათმა მეუფებამ ამ ღღესასწაულზე ხალხს დაუჩივა 3,000 ცალამღე ცხოვრება წმ. ვლადიმირისა.

* *

მ. ქუთაისშიაც ეს ღღესასწაული ღღის ამბით იქმნა გაღღხილი; 14 ივლის ღღის თვეით ცისკარი შეღღსრულა ქუთაისის საკრებულო ტაძარში მისმა ყოვლად უსამღვდელოესობამ იმერეთის ეპისკოპოზმა გაბრიელმა ქალაქის სამღვდელოებითურთ. მეორე ღღესაც მათი მეუფებამ იყო მწირველი სობოროში. წირვის შემდგე ყოვლად სამღვდელო გაბრიელი შემოსილი გამობრძანდა ტაძრის სამხრეთის კარებში, დაღვა კიბეზე და რუსულს ენაზე წარმოსტევა გრძობით საღესე სიტყვა. ამავე ღღოს მეორე მხრით სობოროს ღღეანობი ამბობდა სიტყვას ქართულს ენაზე. წირვის გათავების შემდგე სამღვდელოება ღღიანიით წაღდა მღღინარე რიონზე საღაც, კლასიკური გიგნაზიის მახლობლად გაკეთებული იყო იორღანე. წყლის კურთხევის შემდგე ჯარმა, რომელიც ორ პირათ იღვა სობოროღამ თვით იორღანემღის, რამოღენიმეჯერ დასცალა თოღები. შემდგე ღღიანია იმავე წესით დაბრუნდა სობოროში.

* *

26 ივლისს, ღღის 9 საათზე მათი მალალ ყოვლად უსამღვდელოესობა, საქართველოს ექსარხოსი საქართველო-სამხნდრო გზით გაემგზავრა თბილისიღღან ვლადიკავკაისკენ. მათი მეუფება წაბრძანდა მისღამი რწმუნებული ეკლესიების და მონასტრების დასახნღად. ქველა ეკლესიები, რომელიც ამ გზის მახლობლად მღღებარეობღენ, დაათვაღიერა მათმა მეუფებამ. როცა ვლადიკავზში მიბრძანდა, ექსარხოსმა დაათვაღიერა იქაური ეკლესიები. აქვღღან მათი მეუფება წაბრძანდა ვლადიკავკაის და სოხუმის ეპარქიების ზოგიერთ შესანიშნავი ეკლესიების და მონასტრების დასათვაღიერებლად. სოხუმის ეპარქიაში მათ მეუფებას სურდა პიწუნღის სობოროს დათვაღიერება, მაგრამ, ძღიერი ქარისა გაამო, ვერ შევიღდა ნავთ-საღღურში. 10 ამ თოღეს მისი მალალ ყოვლად უსამღვდელოესობა მიბრძანდა ბათუმში, საღაც მათ მეუფებას მიეღება ყოვლად სამღვდელო გრიგორი. რიონის რკინის გზის საღღურზედ საქართველოს ექსარხოს პალაადის შეეგება ყოვლად სამღვდელო ბაბრიელი, ეპისკოპოზი იმერეთისა- ამავე ღღეს, ღღის 11 საათზე მათი მეუფება ჩაბრძანდა თბილისში.

* *

ამას წინეთ ჩვენ ვაუწყეთ ჩვენს მკითხველებს, რომ ბ. იღღარიონ მატარაძე ხნის საეკლესიო სკოლასო. ღღეს ნამღღილად შეეიტყეთ, რომ ამ საქმის შესახნბ ბ. მატარაძეს უკვე მიულია ნება-რთვა მისი ყოვლად უსამღვდელოესობის იმერეთის ეპისკოპოზისაგან. ბ. მატარაძეს მიზნად აქვს ამზადოს პატარა ყმაწვიღები ქუთაისის სასულიერო სასწავღებღის მეორე მოსამზადებელი კლასისათვის, რაღღან ამ სასწავღებღელში დასაწყისი მოსამზადებელი კლასები დაიხურა.

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ სარწმუნოებასა და კეთილცნობაზე.

ს ი ტ ყ ვ ა

თქმული მისი ყოვლად უსამღვდელოესობის იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელისაგან რუსთა ნათლის-ღებიდგან 900 წ. შესრულების დღესასწაულზე ქუთაისის საკათედრო სობორში 1888 წელსა ივლისის 15.

«სასუფეველი ცათა ემზგავსება ცომსა» (მათ. 13, 33).

დღეს მთელს რუსეთში სრულდება დიდი სულიერი დღესასწაულობა. რუსეთის ყოველი მხრიდან სხვა და სხვა წოდების პირნი მიემხრობიან ქ. კიევში, სადაც ცხრა საუკუნის წინ ამისა შესრულდა ნათლის-ღება რუსეთის ხალხისა, რომ მათ თვით იმ ადგილზე, სადაც ეს დიდი შემთხვევა მოხდა, მადლობა შესწირონ ღმერთსა მისი გამოუთქმელი მოწყალებისათვის, რომელიც მოიღო რუსეთმა დღეს დღეს, რომელთაც არ შეუძლიათ ადგილობით დასწრენ ამ დღესასწაულს, იგინი დღესასწაულობენ თავიანთ ეკლესიებში. მაგრამ მართლ რუსეთი კი არ დღესასწაულობს ამ დღეს, არამედ ქველა ქვეყნის მართლ-მადიდებელი ქრისტიანენი, რომელთაგანც კი მიანწია ხმამ რუსეთის ეკლესიის ამ დიდებულ დღესასწაულობაზე; ქველანი მილოცვის წერილებს უგზავნიან კიევის დიდ ეკლესიას—რუსეთის ქველა ეკლესიების დედას.

ეს არც გასაკვირვია! რუსეთის ხალხის მართლ-მადიდებელი სარწმუნოებაზე მოქცევას ჰქონდა და მუდამ ექმნება დიდი მნიშვნელობა მთელი რუსეთის ხალხისათვის, ხოლო შემდეგ დროში ეს შემთხვევა შეიქმნება მთელი ქვეყნის საქმედ. პირველად ვაჩვენოთ ის, თუ რა მნიშვნელობა მიიღო მართლ-მადიდებლობამ, საკუთრად, რუსეთის ხალხისათვის.

თუმცა ერთობ დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ დღესასწაულს, რომელზედაც ჩვენ ეხლა ვლან-პარაკობთ, მაგრამ შეიძლება მოკლევით გამოვხატოთ იგი. ამისათვის პირველად მოვიყვანოთ იმ მოკლევით, მაგრამ დიდ მნიშვნელოვან სახარების იგავს, რომლითაც დავიწყეთ ჩვენ ჩვენი სიტყვა. სასუფეველი ცათა; სიტყვა მაცხოვარმა, მზგავს ანს ცომისა, რომელიც მოიღო დედა-კაცმან, და შეერთო იგი ფქვილსა სამსა საწაულსა, კიდრქმდე აღაფუენა იგი ყოვლად (მათ. 13, 33).

ეხლა ჰაზრით გადავხედოთ ამ ცხრასი წლის წინ და გონების თვალთ გადავახედოთ ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთ ევროპის ვრცელ ადგილებს. აქ გაფანტულნი იყვნენ გუნდ-გუნდად სხვა და სხვა თემნი სლავიანთა ხალხებისა; მათში არა ვითარიმე კავშირი, ერთობა არ არსებობდა თითქმის; იგინი ერთი ერთმანეთისაგან დაშორებულნი იყვნენ დიდ-დიდი ტყეებით, მდინარეებით და ტბებით; ეს თემნი, თითქმის, ველურ მდგომარეობაში იყვნენ, მათ არ უწუოდენ ჭეშმარიტი ღმერთი, იგინი თავიანთსა სცემდენ ხის და ქვის კერპებს; ამ კერპებს ხან-და-ხან თავის შვილებსაც სწირავდენ მსხვერპლად. მათში არ მოიპოვებოდა არავითარიმე მისწრაფება სულიერი განათლებისადმი. ისინი უბრალო ეტნოგრაფიული მასალა იყვნენ, რომლისაგან არ ვინ უწყობდა, რა გამოვიდოდა. ეს ხალხი, მართალია, ძლიერი, ჯანსაღი და მდიდრულად დაჯილდოვებული იყო ფიზიკურად და სულიერად, მაგრამ მათში არ მოიპოვებოდა არავითარიმე სულიერი საფუარი, რომელსაც შეემუშავებია ეს მოკუნადებელი მასალა, გაეფიქრებია მასში ძლიერი სულიერნი ძალები, მიეცა ამ გროვისათვის ჯეროვანი მიმართულება, ეჩვენებია მისთვის ფართო გზა განათლებისადმი, ერთი სიტყვით, შეექმნა მისგან შეერთებული და ძლიერი ხალხი, რომელიც შემდეგში დადგომოდა განათლებისა და აუვალების გზასა. ამ მომქმედ ძალად შეიქმნა სწორედ მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება თავისი მართლ-მადიდებელი ეკლესიით. რუსეთმა მიიღო ქრისტეს სარწმუნოება ბერძენთა მართლ-მადიდებელი ეკლესიისაგან. ამაში მდგომარეობდა მისი დიდი ბედნიერებაც. მართლ-მადიდებელმა სარწმუნოებამ თავისი მართლ-მადიდებ-

ლი ეკლესიით მაღლიანი და ნაყოფიერი ნიადაგი ჰქონდა რუსეთის ხალხში. მართლ-მადიდებელმა სარწმუნოებამ გადააკეთა რუსეთის ხალხის ხასიათი და მიმართულება, მან აღზარდა მისი სული; იგი მტკიცედ იცავდა და აძლიერებდა რუსეთს სხვა-და-სხვა უბედურ ისტორიულ მდგომარეობათა დროს, რომელნიც არა ერთ გზით სწევია რუსეთს, ამ სარწმუნოებამ დაიფარა რუსეთის ხალხი ამპარტავნებისა და მედიდურობისაგან იმ დიდ ძლიერ-მოსილობის დროს, რომელნიც ნშირად აბრმავებდენ და დუჰავდენ სხვა ხალხთა. ერთი სიტყვით, ყოველივე ის, რაცა დღეს კარგი და მიმზიდველია რუსეთის ხალხში,—ეს ჭემმარიტი დვთის-მოყვარეობა, ტანტისა და სამშობლოსადმი სიყვარული, დიდ-სულოვნობა, უნგარო და გაბედული შემძლეობა და თანაგრძნობა გაჭირებულთადმი, მაღალი და უძლიერევი გულადობა და ერთობა უბედურების დროს, რომელნიც სამშობლოს დადუჰვას უქადიან, ყველა ეს მაღალი და ძვირფასი თვისებანი უეჭველად დანერგულნი არიან რუსეთის დაბალ ხალხში მართლ-მადიდებელი სარწმუნოებით.

ვინ იყო ის, რომელიც პირველად აღიარია დმერთმა რუსეთის ხალხში მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების გასავრცელებლად? ის იყო, ერთის მხრით, დიდი მთავრინა ოღდა, მაგრამ უმთავრესად მისი შვილის შვილი, დიდი მთავარი ვლადიმირი. როგორც ამ შემთხვევის ოთხი საუკუნით ადრე აღიარია დმერთმა მოციქულთსწორნი კონსტანტინე და ელენე, რათა მათი საშუალებით საბოლოოდ დაემყარებია მართლ-მადიდებელი ქრისტიანობითი სარწმუნოება მთელს ბერძენთ—რომაელ ქვეყნებში, აგრეთვე რუსეთში რუსეთის ხალხის განსანათლებლად შეიქმნენ ვლადიმირი და ოღდა. თავის უბრალოდ და სადი ჭკუით ვლადიმირმა ყველა იმ სარწმუნოებათა შორის, რომელნიც მას წარუდგინეს, გამოიყნო, თუ რომელი იყო ჭემმარიტი და ყველაზე უკეთესი სარწმუნოება და ამ სარწმუნოებით გააბედნიერა არა მარტო რუსეთი, არა მედ მთელი ქვეყნიერება. ძნელი წარმოსადგენია ის, თუ რა დაემართებოდა რუსეთს და მთელს ევროპასაც, რომ ვლადიმირს, ნაცვლად მართლ-

მადიდებელი სარწმუნოებისა, მიეღო მოსლემანთა სარწმუნოება, რომელსაც ურჩევდენ მას მეზობელ მოსლემანთა მქადაგებლები და ეს სარწმუნოება გაევრცელებინა რუსეთის ხალხში! ამაზე უმჯობესი არ იქნებოდა, რომ ვლადიმირს მიეღო კათოლიკეთა მქადაგებლების რჩევა. მაგრამ ვლადიმირმა აღიარია რუსეთის ხალხისათვის მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება და ამით მტკიცე საფუძველი დაადგინა მისი დღე-კეთილობისათვის.

ვგონებ, რაცა ვსთქვით ამ დღესასწაულობის მნიშვნელობაზე რუსეთის ხალხისათვის, საკმაო არის. ენლა, შეძლებისა და გვარად, გამოვიკვიროთ ამ დღესასწაულის მეორე გვარი მნიშვნელობა, ანუ, უკეთა ვსთქვათ, ზედ-გავიღენა, რომელიც სხვა ხალხებზე იქონია რუსთა მიერ მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების მიღებამ. ჩვენ ზემოთაც მოვიხსენეთ მოკლედ, რომ რუსებისაგან ნათლის-ღების მიღება ვლადიმირის მიერ შემდეგში მსოფლიო მნიშვნელობას მოიპოვეს-თქო. მართლაც, მართლ-მადიდებელი რუსეთი მართლ-მადიდებელი სარწმუნოებით აღზრდილი და სულიერად გაძლიერებული, რომელსაც თავიდაგანვე ხელ-მძღვანელობდენ მისი ბრძენი მეფეები, ხოლო შემდეგში იმპერატორები, ნედ-ნელა იზრდებოდა ფიზიკურად და ზნეობითად, ვრცელდებოდა და ძლიერდებოდა და ბოლოს იგი დიდ და ძლიერ იმპერიად შეიქმნა. ამ დროს მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება და ეკლესია აღმოსავლეთისაკენ შესამჩნევად კლებულობდა მაჰმადის აღმსარებელთა დევნის და შევიწროებისა გამო. ამ უბედურების დროს აღმოსავლეთის უველა მართლ-მადიდებელი ხალხი შესჩერებოდენ ჩრდილოეთისაკენ მართლ-მადიდებელ და ძლიერ რუსეთის სახელმწიფოს და მისაგან მოელოდენ ჰველას. მათი იმედი არ გამტყუნებულა. მთელმა ქვეყანამ უწყის, თუ რამოდენი საკუთარი სისხლი დასთხია რუსეთმა აღმოსავლეთის ქრისტიანების დასაფარავად. მაგრამ ყველა

ამ ხალხებში მართლ-მადიდებელმა საქართველომ უწინარეს უოველთა გამოსცადა თავის თავზე ძლიერი მფარველობა რუსეთის ხალხისათვის მეთექვსმეტე საუკუნიდამ დაწყებული საქართველოს მეფეებმა და მფლობელებმა დაიწყეს მიმოსვლა რუსეთის მეფეებთან, რომელთაც სთხოვედნ მართლ-მადიდებელი სარწმუნოებისა და საქართველოს ხალხის მოსლემანთა ფანატიზმისაგან დაფარვას. მაგრამ იმ დროს რუსეთი ისე ძლიერი არ იყო, რომ გამოეღაშქრა კავკასიონის მთებს აქეთ. ბოლოს კი იმპერატორმა ალექსანდრე კურთხეულმა შეაწყნარა მართლ-მადიდებელი საქართველოს თხოვნა, რუსეთს შეუერთა საქართველო და ჯარი გამოგზავნა საქართველოს დასათარავად. საქართველო ამ დროს უკიდურეს მდგომარეობაში იყო, იგი მთლად აოხრებული, დაგლეჯილი და გასისხლიანებული იყო, ქალაქები და სოფლები აოხრებულნი, ეკლესიები დაზარეულნი; ის მცირე ნაწილი ქართველებისა, რომელიც კი მტერს გადერჩა, ტყეებში და კლდეებში იმალებოდა: თითქმის ერთი საუკუნე იომა განუწყვეტლად რუსეთმა, ვინემ საქართველოს გარემე მტრებს მოაშორებდა. მხოლოდ ერთმა დმერთმა უწყის, რამოდენი სისხლი და ფულია დახარჯული რუსეთისაგან, სანამ საქართველოში სამუდამოდ არ იქმნა დამყარებული მშვიდობა. და აი ეს ქვეყანა და მისი მკვიდრნი სტკებინ დდეს მყუდროებითა და კეთილ-დღეობითა, რომელსაც უნდა უმადლოდენ რუსეთსა.

დმერთიც ცხადად და სხვა და სხვა სახით ანიჭებს მრავალფერს კურთხევას რუსეთის ხალხს უოველივე მისი დიდი და უანგარო მსხვერპლისათვის, რომელიც მან შესწირა მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების სასარგებლოდ. დმერთი მუდამ და თავის დროზე ანიჭებს რუსეთის ხალხს ბრძენ წინამძღოლთ, რომელნიც წინ უძღვიან თავიანთ ხალხს სიმართლის და დიდების გზაზე. აგეთი იყო პირველთა შორის

პირველი, მოციქულთ-სწორი ვლადიმირი, ასეთები იქვნენ ვლადიმირ მონომახი, დიმიტრი დონსკოი, პეტრე, უმადლესი სახელმწიფო გენიოსი, ბრძენი ვეატირინე, კურთხეული ალექსანდრე, აგეთი იყო ალექსანდრე II და ასეთი აწინდელი ხელმწიფე ალექსანდრე III.

მაცხოვარმა რქვა: შაჰკულად ეძიებდეთ სასუფოველსა დვთისასა და უოველივე სხვა მოკატეს თქვენ. ბრძენმა ვლადიმირმა ჰპოვა სასუფეველი დვთისა, მან იხილა იგი მართლ-მადიდებელ სარწმუნოებაში, რომელიც დახერგა მან თავის ხალხში. მისი უველა მოადგილენი დირსეულად ჰბაძვდენ მას ამ საქმეში და მფარველობდენ მართლ-მადიდებელ ეკლესიას, იგინი უოველივე დონის ძიებით ცდილობდენ, რათა ჭეშმარიტად დაენერგათ მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება რუსეთის ხალხში და გაეგრცელებიათ მთელს რუსეთში სასუფეველი და სიმართლე დვთისა. სწორეთ ამან გააძლიერა და აღაყვავა რუსეთი.

ჩვენც, ძმანო ქრისტიანენო, ვეცადოთ, დავენერგოთ სასუფეველი დვთისა ჩვენს გულში. მხოლოდ ეს არის ჭეშმარიტი საფუძველი კეთილ-დღეობისა და ბედნიერებისა როგორც მთელ სახელმწიფოისათვის, ისე თითოეული პირისათვის. ვეცადოთ, რათა უველგან და უოველივეში ვეძიებდეთ და ვიქმოდეთ სიმართლესა.

ვისურვოთ, რათა რუსეთი სამუდამოთ ჰყვაოდეს! დაიფაროს და აკურთხოს იგი დმერთმა და დაიცვას მასმინა სული სიყვარელისა და სიმართლისა და მიანიჭოს მას უოველთვის ბრძენი და კეთილ-მორწმუნე წინა-მძღვარნი. ამინ.

ყველასათვის სასარგებლო სწავლა.

1) ჰქონდეს მტკიცე სარწმუნოება და სიყვარული ღმერთზედ, ყოველივე ხილულ და უხილავ არსებათა შემოქმედზედ...

2) იქონიე სიყვარული და პატივის ცემა მოყვანისადმი.

3) მტკიცედ და მუყათად ისწავლე, ვიდრემდის სწავლას ადგიხარ და შენი ნახსოვრობის ნიჭი ხელს გიწყობს.

4) თუ გსურს შესწავლა რომელიმე საქმისა, მტკიცედ დაადექი მასზედ და ვინემ კარგათ არ შეისწავლო, ხელს ნუ აიღებ.

5) მაუფრთხილდი შენ ხორციელ და სულიერ უმანკობას და დაიცევ იგი შენი თვალის გუფასავეთ. ბარყენილნი თავის დროში ბედნიერებას ვერ ეღიარებინან.

6) მტკიცედ დაადექი ერთ ხელობას და, სანამ იგი არ გაათავო, ნუ გამოიცვლი მას.

7) ნურას დროს უსაქმოდ ნუ გაჩერდები. შენი გონება და ხელები ყოველთვის ასაქმე და ამოქმედე, შეასვენე იგინი ძილის დროს. მახსოვდეს, რომ შრომა არის ერთი უმთავრესი პირობა კაცის ბედნიერი ცხოვრებისა.

8) მცადე, რომ ყოველივე მალე გააკეთო, მაგრამ ნუ აჩქარდები, რომ საქმე არ დააბრკოლო. შოველთვის დაიწყე საქმე მკირედან და გადადი უმეტესზე, ნურასოდეს საქმეს დიდიდგან ნუ დაიწყებ.

9) დაწყებული საქმე ყოველთვის დაათავე, დაასრულე და სამერმისოთ ნუ გადასდებ. ნუ ისურვებ უცებ გამდიდრებას. უმდიდრესი და უბედნიერესია ყველა მდიდარზე ის კაცია, რომელიც თავისი ხვედრით კმაყოფილია,

10) ძალიან ნუ დაენდობი სხვის რჩევებს, იყავი დამოუკიდებელი, მტკიცედ დაადექი შენს გარდაწყვეტილებას და ყველასთან პირიანათ იყავი. არა წმინდა და სულათ მდაბალს ხალხს ნუ დაუახლოვდები, და ნურც დაიხლოვებ, ეცადე შორს იყო მათგან.

11) შეიყვარე სიმათლის მოქმედნი, რომ კედეც საწყენად მიგჩნდეს მათგან გამოთქმული სიმათლედ და განემორე ცრუთა და მატყუართა. ნურასოდეს კაცზედ სრულს იმედს და სასოებას ნუ დასდებ, უფრო შენი თავის იმედი იქონიე და შენისაკუთარი მსჯელობისა.

12) ნურასოდეს ნუ დაივიწყებ, რაც უნდა ამალდე ცხოვრებაში, რომ შენ ხარ კაცი, მსგავსი სხვა კაცთა, რომელნიც ლეთისაგან არიან გაჩენილნი.

13) შეეღას თავაზიანად მოექეცი, მაგრამ თუ ეს თავაზიანობა ცუდათ მოქმედებს შენს მოყვასზედ, მაშინ მოექეცი მას ისე, როგორც მისთვის სასარგებლო იქნეს.

14) იყავ სულ-გრძელი და მხნე სიტყვით და საქმით, კაცის შუღლს და ცხოვრებას, როგორც აგორებულ ზვირთს, ნუ შეუშინდები.

15) ღვენმარე გაჭირებულთ და დაჩაგრულ მოყვასთა, ძვირათაც რომ დეგვიდეს ეს დახმარება. ღვენას მიიღებ, მაგრამ ღმერთი შემწყობ გეყოლება.

16) შოველთვის წინეთ იფიქრე მასზე, რაზედაც ლაპარაკი გსურს და ნურასოდეს ნუ გამართავ კაცთან საუბარს იმისთანა საგანზედ, რომელიც არ გესმის.

17) სასმელ-საქმელში დაიცევ მტკიცე ზომიერება.

18) მოიხმარე ლეთისაგან მოცემული ნიჭი შენ და შენი მოყვასის საკეთილ-დღეოდ.

19) მიჩივი შენი გონება ლეთისადმი ლოცუვედრებას...

20) შოველ გაჭირებაში და ბედნიერებაში უნდა გახსოვდეს ის, რომ შენ უნდა გამოეთხოვო ამ წუთი. სოფელს მალე, თუ გვიან და ქვეყანაზედ შენი კარგი სახელის მეტი მოსახსენებლად არაფერი არ დარჩება...

შ ი ნ ა რ ს ი: ყოვლად სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი.—მღვდლის სამსახურისადმი მოწოდებაზე.— დღესასწაულობა რუსთა ნათლისღებიდგან 900 წლის შესრულებისა ქ. კიევში.—რუსთა ნათლისღებიდგან 900 წლის შესრულების დღესასწაულობა ქ. თბილისში.—საზიზღარი მკვლელობა.—შენიშვნა ზარეზე.—ახალი ამბები და შენიშვნები.— სიტყვა, ყოვლად სამღვდელო იმერეთისეპისკოპოსისა.—ყველასათვის საჭირო სწავლა.